

בס"ד. שיחת יום א', י"ג תמוז, ה'תשכ"ב.

בלתי מוגה

[ניגנו ניגון שמחה, ובמהלך הניגון עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ורקד על מקומו בשמחה רבה. ואח"כ צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו"].

א. המאמר חסידות הראשון שאמר רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל הגאולה והשמחה, לאחר קבלת הבשורה על שחרורו, היתה התחלתו על הפסוקי "הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי". — המאמר נדפס כבר ב"קונטרסים"², ועתה יצא-לאור בדפוס פעם שני³.

בנוגע לכללות הענין — ידובר לקמן קיצור ונקודת המאמר; ועתה ברצוני רק להזכיר זאת בתור מאמר המוסגר, על יסוד המבואר שם⁴ ש"עוזרי קאי על הבירורים המתבררים שהם העוזרים האמיתיים של האדם, וע"ד התלמידים⁵ שנקראים בנים", שהם עוזרים ליהודי בכל עניניו, ובפרט במלחמה עם "שונאי", החל מהיצה"ר שהוא השונא האמיתי. ובקשר לזה ישנו סיפור שיכולים להתאים אותו לכל הענין, כדלקמן.

ב. בהתוועדות הקשורה עם חודש תמוז, כאן באמריקא⁶, סיפר בעל הגאולה והשמחה אודות מסיבה שנערכה אצל אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע:

א' החסידים שאל את אדנ"ע: מהו חסיד? והשיב אדנ"ע: חסיד הוא "לאַמטערנשציק" — האיש שהולך בהרחובות להדליק פנסי העיר, — פעם הי' הסדר שברחובות העיר היו קבועים פנסים ("לאַמטערנעס", "פּאַנאַרן"), והי' איש ממונה להדליק את הפנסים לפנות ערב, בלכתו עם מקל ארוך (כיון שהפנסים היו קבועים במקום גבוה) שבראשו דולקת אש, שעל ידו הי' מדליק את הפנסים, כדי להאיר את חשכת הלילה. ואיש זה הי' נקרא "לאַמטערנשציק" ("פנסאי") —

(4) סה"מ קונטרסים שם קפב, סע"ב.

תרפ"ז שם ריש ע' רח.

(5) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

(6) שיחת ש"פ קרח, ג' תמוז תש"א ס"ו

(סה"ש תש"א ע' 136 ואילך).

(1) תהלים קיח, ז.

(2) קונטרס יד — חג הגאולה יב"ג תמוז

תרצ"א.

(3) סה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך,

ולאח"ז בסה"מ תרפ"ז ע' רא ואילך.

וזהו חסיד — המשיך כ"ק אדנ"ע — שמתהלך עם מקל ארוך שבראשו דולקת אש, ויודע שהאש אינה שלו, אלא שתפקידו להדליק ע"י האש את כל הפנסים.

ושאל החסיד: ואם הפנס נמצא ב"וויספע" — מדבר שמם? והשיב כ"ק אדנ"ע: גם אז צריך להדליק הפנס, שיראו שזהו מדבר שמם, (והוסיף:) וגם שהמדבר השמם יתבייש מפני הפנס.

והמשיך החסיד לשאול: ומה אם הפנס נמצא ב"ים"? והשיב כ"ק אדנ"ע: צריכים להפשיט את הלבושים, לקפוץ למים ולהדליק את הפנס. וחזר החסיד ושאל: האם אכן זהו חסיד? — והרהר כ"ק אדנ"ע ("זיך פאַרטראַכט"), ולאחרי שחשב, השיב: כן, זהו חסיד.

והוסיף החסיד לומר: אינני רואה פנסים. והשיב לו כ"ק אדנ"ע: לפי שאינך פנסאי.

ושאל החסיד: כיצד נעשים פנסאי? והשיב כ"ק אדנ"ע: יש להתחיל מעצמו, לצאת מההגשמה ("אַרויסגיין פון גראַבקיט"), ולרחוץ את עצמו, ואז רואים אצל הזולת את הפנס. — מי שהוא בעצמו מגושם — רואה הגשמה, וכאשר מתעדנים ("אַז מ'ווערט איידל"), אזי רואים גם אצל הזולת עדינות.

החסיד לא הרפה והוסיף לשאול: האם יכולים לתפוס את הזולת בגרונו ("נעמען יענעם פאַרן גאַרגל")? והשיב כ"ק אדנ"ע: בגרונו — לא, אבל בכנף העליון של בגדו ("פאַר דעם לאַץ") — כן.

[עד כאן הוא הסיפור שסיפר הרבי הנשיא, מה ששמע מאביו הנשיא אודות דברי תשובתו לחסיד].

ג. ובהקדמה:

אף שבנוגע להחסיד השואל אי אפשר לדעת אם דבריו היו מכוונים בכל הפרטים, מ"מ, כיון שהמענה בא ע"י רבי שהוא נשיא הדור, והרבי נשיא דורנו סיפר את הדברים, הן את השאלות והן את התשובות, בידעו שאח"כ יפרסמו את הדברים וילמדו אותם כדי ללמוד מהם, הרי מובן, שהלימוד מענין זה הוא לא רק בכללות הענין, אלא גם בהפרטים שבו. וכמדובר כמ"פ⁷, שכל ענין, אף שנראה רק כ"שיחת חולין של תלמידי חכמים"⁸, ולא תורתם, או שנראה שזהו ענין של רזין דאורייתא

(7) ראה גם תו"מ חל"ב ע' 263. ע' 267. (8) סוכה כא, ב. וש"נ.

או ענין של דרוש בלבד, הרי כיון שנאמר ע"י בר-סמכא, ברור הדבר שיש לזה השתקפות גם בנגלה דתורה, ועד שזה נוגע להלכה או למנהג, ש"מנהג ישראל תורה הוא".⁹

וכן הוא גם בנוגע לסיפור הנ"ל, עם כל הפרטים שבו, כדלקמן.

ד. "פנס" — קאי על נשמתו של כל אחד מישראל¹⁰, כמ"ש¹¹ "נר הוי' נשמת אדם", דכיון ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל¹² (וכפי שמוסיף רבינו הזקן¹³) ממש", נמצא, ש"נשמת אדם" היא חלק מ"הוי"¹⁴, ולכן נקראת "נר הוי".

אמנם, נר (פנס) זה — יכול להיות נר הדולק ומאיר, או נר שאינו דולק ומאיר, ששניהם נקראים בשם נר, והחילוק ביניהם: נר הדולק ומאיר, ממלא את תפקידו שבשבילו נבראת מציאות הנר בעולם — שנעשה אור גם אצל הזולת; ואילו קודם שמדליקים את הנר, יש בו כל הענינים "בכח", אבל "בפועל" — אין מזה שום דבר; מה שיש "בכח" — אין להזולת תועלת מזה.

יכול להיות נר שיש בו את כל התכונות של נר, אלא שעדיין אינו דולק. והיינו, שלעצמו יכול להיות שיש לו נשמה גדולה ביותר, אבל, על ידו לא נעשה אור אצל הזולת.

וכיון שישנם נרות (פנסים) כאלו שמאיזו סיבה שתהי' אינם דולקים עדיין — ישנו מי שתפקידו לילך ולהדליק את הפנסים.

ה. וזהו ענינו של "חסיד":

לכאורה יכול לחשוב: דיי שאפקיע את עצמי! — הלואי שימלא את כל מה שהוטל עליו בנוגע לעצמו, בקיום רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה. ואעפ"כ אומרים לו שעליו לחפש פנס (נר) שאינו מואר, ולהדליק אותו, למרות העובדה שבהשקפה ראשונה, כל ימלט שבשעה שחושב אודות הזולת יוכל לחשוב גם על עצמו, כיצד לתקן ולמלא את חסרונותיו, כיון שעסוק הוא במחשבתו על הזולת, ונמצא, שצריך לוותר על טובת עצמו בשביל טובת הזולת.

(10) ראה שבת ל, ב.
 (11) משלי כ, כז. וראה תניא פי"ט.
 (12) איוב לא, ב.
 (13) תניא רפ"ב.
 (14) האוינו לב, ט. וראה תניא אגה"ת פ"ד.

(9) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד סע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד ט"ז. ועוד.

ובפרט — שטובתו של הזולת מוטלת בספק, ואילו עבודתו עם עצמו היא בגדר ודאי:

הזולת הוא בעל בחירה, ועד שהקב"ה בעצמו כביכול אומר לו "ובחרת בחיים"¹⁵, שעליו לבחור בעצמו. — הקב"ה רק "עוזרו"¹⁶, אבל הבחירה עצמה היא בידו. ועאכו"כ כאשר בא אליו יהודי לפעול עליו ("איינגנעלן") ולהדליק את נשמתו — הרי להיותו בעל בחירה, ספק הדבר אם ישמע לדבריו אם לאו;

ואילו בנוגע לעבודתו עם עצמו — הרי ישנה ההבטחה "בא ליטהר מסייעים אותו"¹⁷, היינו, שאם רק רוצה בכך, עוזר לו הקב"ה לנצח במלחמת היצה"ר, באמרו, "בראתי יצה"ר ובראתי לו .. תבלין"¹⁸, ולכל אחד ניתן ה"תבלין" והאפשרות לנצח את היצה"ר, אם רק ירצה בכך באמת, וכפי שאמרו חז"ל¹⁸ "יגעתי (אזי) ומצאתי", ויתירה מזה, "יגעתי ולא מצאתי אל תאמין", היינו, שאין כלל מציאות כזו; זוהי ראי' שלא התייגע די צרכו.

וא"כ, נוסף לכך שלכאורה אין לו לילך לחפש להדליק את הנר של הזולת בה בשעה שיכול לעסוק בעבודת עצמו, בגלל ש"אדם קרוב אצל עצמו"¹⁹, ו"קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים"²⁰ — ניתוסף גם החילוק שבין ספק לודאי: הפעולה עם הזולת — מוטלת בספק, ואילו בנוגע לעצמו — יצליח בודאי, וא"כ, היתכן לוותר על טובת עצמו בגלל החשבון פן ואולי תהי' טובה להזולת!?

והמענה לזה — שזהו גדרו של "חסיד":

ידוע²¹ סיפור החסידים ששאלו אצל רבינו הזקן מהו חסיד, והשיב, שחסיד הוא מי שמוותר על טובת עצמו כדי לעשות טובה לזולת.

והביא ראי' לדבר מנגלה דתורה — דאיתא בגמרא²² "ג' דברים נאמרו בצפרנים: שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע":

"זורקן רשע" — מפני שאשה מעוברת עוברת עליה ומפלת", רח"ל. "קוברן" — אינו רשע, כיון שכיסה את הצפרניים בעפר, אבל אעפ"כ אין זה תכלית השלימות — שלכן נקרא רק "צדיק", ולא "חסיד"

(20) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת בראשית ד, כה.
(21) ראה לקו"ד ח"א סח, א.
(22) נדה יז, א. וש"נ.

(15) נצבים ל, יט.
(16) קידושין ל, ב. וש"נ.
(17) שבת קד, א. וש"נ.
(18) מגילה ו, ריש ע"ב.
(19) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

— כיון שעדיין יש מקום לחשש "שמא יתגלו", ורק כאשר "שורפן", "ליכא למיחש שמא יתגלו"²³.

אמנם, בשריפת הצפרניים יש חסרון — "ששריפת צפורן (וכן כל דבר הבא מן האדם) מזקת לאדם"²⁴.

והחילוק הוא — שהחסרון בשריפת הצפרניים הוא נזק שנגרם לו, ואילו החסרון שבהעדר שריפתם (אלא קבורתם בלבד) הוא נזק שנגרם להזולת (לאשה מעוברת), ועוד זאת, אין זה אלא אלא ספק, "שמא יתגלו".

ואעפ"כ "חסיד שורפן" — "לכן הוא חסיד, שמחמיר לשורפן, אע"ג שמזיק לו"²³, היינו, שמוותר על טובת עצמו בשביל טובת הזולת, אפילו במקום של ספק בלבד.

וזהו גם תוכן מענה כ"ק אדנ"ע ש"חסיד" הוא "פנסאי" ("לאַמטערנשציק") — שהולך ומשתדל להדליק את הפנס של הזולת, למרות שיש להסתפק אם הזולת יסכים ויניח להידלק, אע"פ שבשעת מעשה צריך לנתק את עצמו מהענינים שלו, שאינו יכול לחשוב אפילו אודות תיקון דבר בלתי-רצוי בנוגע לעצמו.

ו. אמנם, עדיין צריך להבין:

אע"פ שיש ציווי על ה"פנסאי" לילך ולהדליק את הפנסים, שזה נכלל בהציווי להרבות טוב וקדושה בעולם — הרי ה"פנס", הזולת, הוא בעל בחירה, ולכאורה, כיצד תהי' הדלקת ה"פנס" בבחירתו, בה בשעה שבא ה"פנסאי" ומדליק ומאיר אותו?

ועל זה ממשיך כ"ק אדנ"ע, שהפנסאי יודע שהאש אינה שלו:

אע"פ שהפנסאי הולך להדליק את כל הפנסים, הרי, מה שהפנס דולק ומאיר אח"כ, ע"י השמן והפתילה כו', אין זה של הפנסאי, כי אם של הפנס, שמצד עצמו יש בו כל הענינים מן המוכן, ופעולתו של הפנסאי אינה באופן שמביא לו ענין שמבחוץ הימנו, אלא שמעורר אצלו ענין שיש בו מקודם לכן.

כלומר: יש כאן אמנם פעולה של עשיית טובה להזולת להדליק את נשמתו, שזהו אמיתית הענין של אהבת ישראל; אבל, ענין זה הוא באופן שצריכים רק לעורר ולגלות את נקודת היהדות שיש בו בהעלם, להביאה מן הכח אל הפועל, ואח"כ נעשה הלה מואר מעצמו.

(23) תורה שורפן חסיד — נדה שם.

(24) ערוך (ערך שלש) — הובא בתוס' שם.

וזוהי גם ההבהרה שלא יבוא לידי ישות מפעולותיו להדליק ולהאיר את הזולת — בידעו שהוא מצדו אינו אלא מקל בעלמא, ופעולתו היא רק "מעשה קוף"²⁵, בהביאו אש שאינה שלו, כי אם, עזר של הקב"ה כו' (משא"כ כאשר פעולתו היא כדי להתייחר, על מנת שיקרא רב או שיקרא חסיד — אין לו את האש שצריכה להיות בראשו של המקל הארוך), ורק כאשר נגש באופן כזה להדליק את נשמתו של הזולת, אזי הוא הפנסאי האמיתי, שזהו ענינו של חסיד (כדברי כ"ק אדנ"ע), שמוותר על טובת עצמו בשביל טובת הזולת, כנ"ל.

ז. אך כאן נשאלת שאלה נוספת — שהיא שאלה גם ע"פ נגלה: ידוע הכלל ש"התורה על הרוב תדבר"²⁶, היינו, שציווי התורה נקבעו בהתאם למעמד ומצב של רוב בני".

ובנדר"ד: רוב בני", כאשר באים אליהם ומדברים עמהם אודות עניני יהדות — מתעוררים הם, וכדאיתא במדרש²⁷ על הפסוק²⁸ "אני ישנה ולבי ער", שאפילו בשעה שהנשמה היא במעמד ומצב של שינה, אזי "לבי ער", להקב"ה, לתורתו ולמצוותיו, והיינו, שצריכים רק להעיר אותו מהשינה, ואז יתחיל לפעול הלב היהודי. ובנוגע אליהם ישנו ציווי התורה להאיר את ה"נר הוי' נשמת אדם" שבהם; אבל השאלה היא בנוגע להמיעוט — האם גם ביחס אליהם צריכה להיות עבודתו של הפנסאי.

ובמיעוט זה ישנם שני סוגים — ע"ד שני סוגי הנסיונות שעליהם מבקשים "ראש ועושר אל תתן לי"²⁹: עניות — "אין עני אלא בדעת"³⁰, שזהו הקצה היותר תחתון, ועשירות — "אין עשיר אלא בדעת"³⁰, שזהו הקצה היותר עליון.

וזוהו תוכן השאלה: ומה אם הפנס נמצא במדבר שחם, או שנמצא בים — שהם ב' המצבים דעניות ועשירות (כדלקמן ס"ח"ט) — האם גם אז ישנו החיוב לילך ולהדליק ולהאיר אותם.

ח. "מדבר שמם":

מדבר — הוא "ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם"³¹, היינו,

(25) ראה טושו"ע אה"ע סקמ"א סל"ה.
ועוד.
(26) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
(27) ראה שהש"ר עה"פ (פ"ה, ב (א)).
יל"ש שם (רמו תתקפח). ועוד.

(28) שה"ש ה, ב.
(29) משלי ל, ח.
(30) ראה נדרים מא, רע"א. כתובות סח,
סע"א. זח"ג רעג, ריש ע"ב.
(31) ירמי' ב, ו.

שכל מי ששייך למין האנושי, אפילו הפחות ביותר, אינו יכול לחיות ולהתקיים במדבר שמם.

ומזה מובן מעמדו ומצבו של מי שנמצא במדבר שמם, ברוחניות — שהוא ריק מכל מעלה, "עני בדעת" בקצה היותר תחתון, שאין בו לא תורה ולא חכמה, לא מדות טובות ולא דרך ארץ, ועד שאי אפשר למצוא בו ענין של אנושיות ("לא ישב אדם שם"). ובלשון אדה"ז בתניא פרק לב: "בריות בעלמא", היינו, שאין בהם מעלה אחרת מלבד העובדה שנבראו ע"י הקב"ה — כמו מדבר שמם, שגם הוא בריאה של הקב"ה, ומלבד זה אי אפשר למצוא בו שום מעלה, וגם הוא בעצמו יודע שאין בו שום מעלה.

וע"ד המבואר בחסידות³² בנוגע לענין החוצפה, שאמיתית ענינו של חצוף הוא, שיוודע בעצמו שאין בו שום מעלות, וכל מציאותו אינה אלא שבשמעו דבר-מה ממישהו — עליו לומר להיפך, ולא בגלל טעם, אלא בגלל שעצם מציאותו של השני מפריעה ומנגדת למציאות שלו, שאינה אלא חוצפה בלי שום טעם.

נשאלת איפוא השאלה: ומה כאשר ה"פנס" נמצא במדבר שמם — כאשר פוגשים אדם כזה, ומדברים עמו פעם אחת, פעם שני' וכמה פעמים, ורואים שהוא כמעמד ומצב של "בריות בעלמא", ואעפ"כ, אינו רוצה לשמוע מה שמדברים עמו — האם גם אז ישנו החיוב להדליק את ה"פנס"?

והמענה הוא — שגם כאשר הפנס נמצא במדבר שמם צריך לילך ולהדליק את הפנס,

— וכפי שמביא רבינו הזקן בתניא שם, שגם בנוגע ל"בריות בעלמא" ישנו הציווי "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"³³: סדר הדברים אינו באופן שתחילה "מקרבן לתורה" ואח"כ באה האהבה, אלא להיפך, שתחילה "צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה", וסוכ"ס תהי' גם העבודה ד"מקרבן לתורה" —

ואז תהי' תועלת כפולה:

לכל לראש — יראו שזהו מדבר שמם, שהרי לולי זאת, יתכן שמישהו אחר יחפוץ להתנהג כמוהו, כיון שלא ידע שזוהי הנהגה מושללת, שאינה שייכת לבני אדם, כי אם למדבר שמם;

(32) ראה שערי אורה שער הפורים ד"ה ריג ואילך. פר"ת ע' רצג ואילך. ועוד.
 (33) אבות פ"א מ"ב. ע' ביאור לבוש מלכות פצ"ז. סה"מ תרס"ה ע'

ועוד זאת — שהמדבר השמם יתבייש מפני הפנס, שכן, כאשר יתחילו להשתדל עד שסוכ"ס ידליקו את הפנס שנמצא במדבר שמם, היינו, שנפשו האלקית תתחיל "להציק" לו (ובלשון המדינה: "באָדערן"), הרי, אף שע"פ רוב לא יתהפך בשעתא חדא וברגעא חדא להיות צדיק גמור, מ"מ, כתוצאה מזה שיתחילו להדליק ולהאיר את נפשו האלקית, יתחיל להתבונן ולהסתכל על עצמו ויבוא לידי הכרה שהנהגתו היא בבחי' מדבר שמם, ויתחיל להתבייש בכך,

ואף שזוהי דרגא נמוכה עדיין — ע"ד יראה הכי פחותה, "עכ"פ כמורא בשר ודם .. שנמנע בעבורו מלעשות דבר שאינו הגון בעיניו .. תדעו³⁴ כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם כו"³⁵ — הרי זו התחלת העבודה, שעל ידה מתעלה מדרגא לדרגא, עד שסוכ"ס מתבטל המדבר שמם ("די וויספע ווערט אויס וויספע"), כלשון הכתוב³⁶ "וישם מדברה כעדן".

ט. "ים":

ענינו של ים — עליו נאמר³⁷ ש"כל שיש ביבשה יש בים" — שכל שטח הים הוא מלא מים, ועד כדי כך, שהדוגמא שהובאה בתנ"ך על דבר מלא היא: "מלאה .. כמים לים מכסים"³⁸, כיון שהמים מכסים את כל שטח הים, והיינו, שכאשר יש בים איזה מקום חלל ומקום פנוי, באים המים ממקום אחר וממלאים את החסרון (משא"כ ביבשה, שבמקום שיש חור נשאר החור, והעובדה שבמקום אחר ישנו הר גבוה, אינה מועילה לסתום את החור).

וענינו בעבודת האדם — כמארז"ל³⁹ "אין מים אלא תורה", וענין ה"ים" שהוא מלא מים היינו שלימוד התורה הוא באופן שהתורה שלומד (לא נשארת ע"ג המדף... אלא) ממלאת את כל מציאותו, שכל מציאותו מלאה תורה ("ער איז אינגאַצן פול מיט תורה"), שזוהו מעמד ומצב של עשירות בדעת באופן היותר נעלה.

אמנם, יכול להיות מעמד ומצב שהאדם יהי' מלא תורה, ואעפ"כ לא תהי' בו יראת שמים, כדאיתא באבות דר"נ⁴⁰.

(38) ישעי' יא, ט.

(39) ב"ק יז, א. וש"נ.

(40) פ"ב, ב. רפכ"ב.

(34) ברכות כח, ב.

(35) תניא פמ"א (נו, סע"א).

(36) ישעי' נא, ג.

(37) חולין קכז, א.

וזהו גם מה שמצינו בגמרא במסכת שבת⁴¹ "מאי דכתיב⁴² והי' אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות, ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו", היינו, שגם כאשר האדם הלומד הוא מלא בכל תורה שבעל פה (שהיא כלולה גם מתורה שבכתב, כדאיתא בגמרא⁴³), יכול להיות מעמד ומצב שלא תהי' "יראת ה' היא אוצרו".

הוא אמנם מלא וגדוש בתורה, אבל זוהי תורה חשוכה ("אָ פינצטערע תורה")... ללא אור ("עס לייכט ניט")!

— התורה עצמה אינה ניזקת, כמ"ש⁴⁴ "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"⁴⁵, אבל בנוגע להאדם הלומד, הרי, כאשר "לא זכה, נעשית לו כו'", היפך מ"סם חיים"⁴⁶, כך, שגם לאחר שילמד תורה, נשאר באותו אופן של גסות והעדר הזיכוך בכל עניניו, כמו קודם שלמד תורה.

וכפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר ד"ה הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי⁴⁷, ש"בין המנגדים (של דוד) — "שונאי" — היו .. דואג ואחיתופל אשר בחיצוניותם עשו הכל ע"פ משפטי התורה", והיינו, שאף שלימוד התורה הי' אצלם בהפלאה גדולה, מ"מ, לא היתה תורתם אלא "משפה ולחוק"⁴⁸, כיון שלא היתה להם יראת שמים, ולכן לא הועילה להם תורתם⁴⁹, ואדרבה כו'.

וזוהי השאלה: כיצד אפשר להדליק את הפנס שנמצא בים, שיהי' "יראת הוי' היא אוצרו" — בה בשעה שהתורה שבידו ("אמונת זה סדר זרעים כו' ודעת זה סדר טהרות") לא הועילה?!

והמענה על זה — שצריך להפשיט את הלבושים ולקפוץ למים: אם יגש אליו ויסביר לו באמצעות ה"לבושים", לבוש המעשה, לבוש הדיבור ולבוש המחשבה — לא יצליח לפעול עליו ("ער וועט אים ניט דערנעמען"); אבל כאשר יפשיט את עצמו, ויקפוץ לים, שזהו"ע

46) יומא עב, ב. וראה תענית ז, א.

47) ס"ה מ קונטרסים שם קעט, ב. תרפ"ז

ע' רב.

48) סנהדרין קו, ב.

49) ראה תוס' חגיגה טו, סע"ב.

41) לא, סע"א.

42) ישע"י לג, ו.

43) סנהדרין כד, א ובתוד"ה כלולה

במקרא.

44) ירמ' כג, כט.

45) ברכות כב, א.

המסירת־נפש — אזי יפעול עליו ("ער וועט אים נעמען") ע"י עצם ופנימיות הנשמה (שלמעלה לא רק ממחשבה דיבור ומעשה, אלא גם מהבנה והשגה), שכן, עצם אחד מגיע ולוקח את העצם השני.

ובאותיות פשוטות: בן־תורה ש"לא זכה כו'" — אם יגש אליו ויתחיל להתווכח עמו ע"פ שכל, לא יפעל מאומה, שהרי "שכל", הי' לו גם בתורה שלמד, ואעפ"כ, מאיזו סיבה שתהי', לא פעל עליו; אבל כאשר יגש אליו ו"יקח" אותו מצד האהבה פנימית שיש לכל יהודי לחבירו, כמבואר בתניא פרק לב שזהו לפי ש"אב א' לכולנה" (כמ"ש⁵⁰) "בנים אתם להוי' אלקיכם"), היינו, ש"לוקח" אותו ע"י האלקות שיש בנשמתו ובנשמת חבירו — אזי יצליח להדליק את ה"פנס" הנמצא ב"ים".

ועפ"ז יובן שבנוגע לפנס שנמצא בים לא הוסיף כ"ק אדנ"ע שהתועלת שבהדלקת הפנס היא שיראו שזה ים, והים יתבייש בפני הפנס (כפי שאמר בנוגע לפנס שנמצא במדבר שמם) — כי, כאשר פועלים על הנמצא במעמד ומצב של "ים", מלא תורה, שתהי' "יראת הוי' אוצרו", אזי נעשה ה"ים" ים דקדושה גם בנוגע אליו (ובמילא אינו צריך להתבייש כו'), וע"ד המדובר לעיל⁵¹ מ"ש רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁵², "שכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו רשע, אף שמוסיף כח בקליפות לפי שעה, מ"מ, כשיחזור אח"כ בתשובה .. אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות וחוזרים לקדושה בחזרתו".

י. ולאחרי מענה הנ"ל בנוגע להפנס הנמצא בים — נשאל כ"ק אדנ"ע עוה"פ האם זהו חסיד, והשיב, לאחרי שהרהר וחשב, שזהו חסיד: לכאורה אינו מובן: כיון שהלה שאל כבר מהו חסיד, ונענה שחסיד הוא פנסאי שמדליק גם את הפנס שנמצא (במדבר שמם, וגם) בים — למה חזר ושאל עוה"פ האם זהו חסיד?

ולא עוד אלא — כפי שמדגיש כ"ק מו"ח אדמו"ר — שאדנ"ע הרהר בדבר ("ער האָט זיך פּאַרטראַכט"), דלכאורה, ממה־נפשך: אם אין הדבר ברור (שלכן הוצרך להרהר בדבר) — הי' לו להרהר לפני שהשיב בפעם הראשונה?

אך הענין הוא — שבנוגע להנמצא בים ישנו קושי מיוחד: כאשר צריכים להדליק "נר הוי' נשמת אדם", הנה אצל רוב בני,

50) פ' ראה יד, א. ואילך.
51) שיחת ש"פ קרח ס"ו (לעיל ע' 96) 52) פ"ד ה"ג.

גם כאשר יש ספק אם יצליח להאיר את נשמתו של הזולת, הרי כיון שמדובר אודות יהודי שגם כאשר "אני ישנה" אזי "לבי ער", להקב"ה, לתורתו ולמצוותיו — בודאי שסוכ"ס יפתר הספק לטובה;

אבל כאשר מוצאים יהודי שכולו מלא תורה, "כמים לים מכסים", "אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת", ואעפ"כ לא פעלה התורה עליו, עד כדי כך שאין לו שייכות ליראת שמים — הרי הפעולה עליו היא עבודה קשה ביותר, ויש להסתפק אם יצליח בכך.

ישנה אמנם ההבטחה שאפילו אם "אותי עזבו"⁵³, הנה כאשר "תורתי שמרו", אזי "המאור שבה הי' מחזירן למוטב"⁵⁴, אבל, ענין זה יכול להדחות ל"גלגול אחר"⁵⁵. וכיון שכן, למה לו לילך ולהתייגע עמו — שיתייגע על זה מי שיהי' עמו "בגלגול אחר"?! ...

ואעפ"כ צריך לעשות זאת, כי, כאשר מדובר בפיקוח-נפשות, אזי הדין⁵⁶ הוא שאין נפק"מ בין ספק הקרוב לודאי לצד זה או קרוב לודאי לצד אחר, ספק ספיקא, ואפילו אלף ספיקות; אם זה רק ענין של פיקוח-נפשות, אזי מחללין עליו את השבת ומפקחין עליו את הגל!

אלא, שאין זו עבודה פשוטה; צריכים לדעת כיצד לגשת ליהודי זה, וכאמור, שצריך להפשיט את עצמו מהלבושים, שזוהי עבודה גדולה ביותר בנוגע לעצמו, ויש צורך בהתבוננות מיוחדת — כיצד לבוא למעמד ומצב שיוכל להפשיט מעצמו את הלבושים, היינו, לפעול על הזולת מצד הפנימיות שלו, באופן שהפנימיות לא תהי' מכוסה בלבושים; וכמו"כ יש צורך לקפוץ לים, שזהו"ע המסירת-נפש — ורק אז יכולים להדליק את הפנס הנמצא ב"ים".

יא. וכאן באה השאלה שבסיום הענין — האם יכולים לתפוס את הזולת בגרונו כו':

כיון שדורשים ממנו ענין של מסירת-נפש, לקפוץ לים — יכול לחשוב שגם ביחס אל הזולת יכול לילך בדרך זו ו"לתפסו בגרונו", היינו, לפעול מסירת-נפש עם נפשו של הזולת, ולהכריח אותו, שלא בדרכי נועם ודרכי שלום.

ועל זה בא המענה — זאת לא! מסירת-נפש — רק בנוגע לעצמו,

55) הלי' ת"ת שם. וראה תניא ספ"ט.

56) ראה יומא פג, א ואילך.

53) ירמ' טז, יא.

54) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה ירושלמי

חגיגה פ"א ה"ז.

אבל לא בנוגע אל הזולת. יכולים לתפסו בכנף העליון של בגדו, היינו, שאפילו בענין הלבושים הרי זה ענין חיצוני לגמרי, אבל לא לגעת (ניט אָנרירן) בגופו של הזולת, ועאכו"כ לא לגעת בנשמתו.⁵⁷

יב. וזוהי כללות ההוראה שצריך כל אחד למסור לרעהו מתוכן הדברים בהתועדות הנ"ל (שהיתה קשורה עם ענין הגאולה) — שעל זה מסר בעל הגאולה והשמחה את נפשו:

יש לזכור במה מתבטא ענינו של חסיד — וכדברי רבינו הזקן⁵⁸ שענין החסידות אינו רק עבור חלק מבנ"י, אלא סוכ"ס יהי' זה חלקם ונחלתם של כל ישראל, כך, שתפקידו של חסיד הוא תפקידו של כל אחד ואחת מבנ"י — שצריך להיות ה"פנסאי" שמדליק את ה"פנסים" של בנ"י הנמצאים בסביבתו, אפילו אלו שהם באופן של "מדבר שמם", ואפילו אלו שהם באופן של "ים", ולעשות זאת בדרכי נועם ובדרכי שלום.

ובאופן כזה ממלא את תפקידו — "אני נבראתי לשמש את קוניי"⁵⁹ — להיות "פנסאי", או כהלשון "נרות להאיר"⁶⁰, להאיר את חושך העולם, כך, שעוה"ז הגשמי והחומרי יהי' דירה לו ית'.

* * *

יג. בין⁶¹ הסיפורים שהרבי, בעל השמחה והגאולה, סיפר אודות המאסר והגאולה שלו, ישנם כאלה שבהם מסופר אודות הזמן שהמאסר הי' עדיין בתקפו.

אחד הסיפורים הוא⁶²:

מיד כשהכניסו את הרבי לבית הסוהר, קיבל על עצמו החלטה איננה, שלא יאבד ח"ו את עשתנותיו, ושלא יתפעל מהם (מאנשי הג.פ.א.ו). כלל. לא זו בלבד שלא יתחשב בהם בדברים הנוגעים ליראת שמים, אלא שלא יחשיב אותם למציאות כלל, ועד שהביט עליהם — בלשון הרב — "כאין ואפס ממש".

61) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ד ע' 1061 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
62) שיחת ש"פ קרח, ג' תמוז תש"א ס"ח (סה"ש תש"א ע' 138 ואילך).

57) המשך הענין — לקמן סט"ו ואילך.
58) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע' 93. ע' 163. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח ע' תרי. ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.
59) משנה וברייתא קידושין בסופה.
60) ראה תו"מ ח"ד ריש ע' 228. וש"נ.

מצב נפשי זה לא השתנה אצלו גם לאחר שנענש על סירובו לענות על שאלתם. העונש הי', שכלאו אותו במרתף שהי' מלא עד לגובה מסויים ברפש. לא הי' על מה להשען. נוסף לכך רחשו עכברים ורמשים בתוך הרפש ועל הכתלים. במרתף זה החזיקו אותו במשך כמעט מעת-לעת. אבל גם לאחריו כן, עדיין נשארה אצלו ההחלטה התקיפה שלא יתחשב בהם — הם כאין ואפס ממש.

(כתא המאסר בו ישב הרבי, לא יכלו להבחין בין יום ללילה, משום שבתא זה לא הי' אלא אשנב אחד קטן מתחת לתקרה, וגם אשנב זה הי' מוסתר ע"י קיר שממול, שלא איפשר לאור היום לחדור לתא. רק לפי הסדרים הקבועים בבית הסוהר, והשעות הקבועות בהן היו מביאים מים חמים וכיו"ב, ידע הרבי להבחין בשעות היום⁶³).

ביום חמישי, ר"ח תמוז, בשעה הי"א לפני הצהרים (בסיפור זה הוסיף הרבי, שבדרך כלל הי' נוהג במאסר להתפלל באריכות⁶⁴) נכנסו שוטרים לחדרו וציוו עליו לעמוד. — השוטרים דיברו רוסית, אבל הרבי הי' נוהג לענות להם באידיש⁶⁵ — וענה להם, שלא יעמוד.

— בבית הסוהר הי' נהוג, שכאשר מוסרים לאסיר איזו ידיעה, עליו לקבלה בעמידה, כאות הוכחה לכך שהאסיר נתון תחת מרותם, ולכן לא רצה הרבי לעמוד. —

כנראה, שאחד השוטרים הי' יהודי, שהבין את המענה באידיש. על המענה של הרבי, אמרו לו שוב ברוסית: "אם לא תציית, נכה אותך"! והשיב הרבי: "נו". ואכן השוטרים עשו כפי שאמרו, ויצאו מן החדר.

אח"כ נכנסה קבוצה שני' של שוטרים, ביניהם היה לולאָו (אחד מאלו שהשתתפו במאסר הרבי, בהבאתו לבית הסוהר וכן בחקירתו). לולאָו הי' צאצא של חסידים, ופתח את דבריו אל הרבי בתיבת "רבי", באומרו: "רבי! מדוע הנכם מתעמתים עמהם? מדוע הנכם מתנצחים עמהם? — הרי הם באים להודיע לכם על הקלה, וכשמצווים עליכם לעמוד, עליכם לעמוד!". הרבי לא ענה על כך מאומה. וחזר לולאָו ואמר: "הם הרי יכו אתכם?", וגם על זה לא ענה הרבי. והם היכו אותו שוב (אחד מהם הכה את הרבי תחת הסנטר, ואת הכאב מזה הרגיש הרבי זמן רב לאח"ז), והלכו להם.

63) ראה לקו"ד ח"ד תרנט, א. סה"ש תרפ"ז ע' 227. תרפ"ח ע' 15. תש"ב ע' 82. 64) ראה סה"ש תש"ב שם. וראה גם שיחת 65) ראה סה"ש תש"ב ע' 171. 66) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד (תו"מ חכ"ג ע' 171).

גם אח"כ כשבאו קבוצת שוטרים בפעם השלישית (גם ביניהם הי' יהודי בשם קאָוואַלאָו), וציוו עליו לעמוד, השיב הרבי שלא יעמוד. הם הכו אותו שוב (המכה הי' קאָוואַלאָו), אך ללא הועיל, קאָוואַלאָו התמלא בחמת-רצח ואמר בכעס: "מי טיעביאָ נאַאוטשים" (אנו נלמדך לקח), וענה לו הרבי (באידיש): "נראה מי את מי".

כעבור משך זמן נכנסו שוטרים ואמרו לרבי שיכנס למשרד. שם הודיעו לו אודות ההקלה שהזכיר לולאָו — שמשחררים אותו מבית האסורים, ומגלים אותו לשלוש שנות גלות בעיר קאָסטראַמאַ.

כאשר הרבי התקרב לשולחן, ראה שמונח על השולחן תיק החקירה שלו. והבחין בנייר שהיתה כתובה שורה ואח"כ נמחקה (בשורה זו נכתב ששפטו אותו למוות ר"ל. כיון שהרבי סיפר זאת בחיים חיותו בעלמא דין, לא רצה לבטא זאת בדיבור, וסיפר רק שהיתה כתובה שורה שנמחקה אח"כ). בהמשך היתה שורה שבה נכתב פסק-דין שהרבי ישלח לעשר שנות עבודת-כפי' לסאָלאָווקי, ובצדה נרשמה המילה "ניעט!" (לא!). ובסוף נכתב גזר-הדין: "שלוש שנים לקאָסטראַמאַ".⁶⁶

כאשר הודיעו לרבי שמגלים אותו לשלוש שנים לקאָסטראַמאַ, שאלוהו, באיזה סוג רכבת ברצונו לנסוע לשם, וענה: ב"מעזשדונאַראַדנע" (כך נקראו הקרונות בהן נסעו פקידי המימשל או עשירים). וכששאלוהו, אם יש לו כמה לשלם עבור נסיעה במחלקה זו — כיון שהמחיר יקר? ענה, שאם כספו המונח במשרדם, שנלקח ממנו בשעה שאסרו אותו, אינו מספיק, יצוה שישלמו עבור הנסיעה מביתו.

הפקידים הסכימו לכך, והודיעו לו, שבשעה שתיים בצהריים ישחררוהו מבית הסוהר. הם הרשו לו לשהות שש שעות עם בני ביתו, וציווהו שבלילה עליו לעזוב את העיר ולנסוע לקאָסטראַמאַ.

כיון שהי' זה יום חמישי, שאל הרבי: מתי יגיע לקאָסטראַמאַ? וענו לו שיגיע לשם בשבת. הרבי אמר, שבשבת לא יסע בשום אופן. כשהרבי סיפר סיפור זה סיים: "ב"ה, לא נסעתי בשבת! נשארתי לישיב בבית הסוהר עד יום ראשון" — כיון שביום חמישי לא רצה לנסוע, ולהישאר בביתו זמן ממושך יותר סירבו להרשות לו, עיכבו אותו בבית הסוהר עד ליום ראשון. ביום ראשון בא לביתו, ובלילה נסע לקאָסטראַמאַ.⁶⁷

66) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשי"א

67) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 125 ואילך. בתחלתה (תו"מ ח"ג ע' 185). וש"נ.

לסיפור זה הוסיף הרבי, שהחסיד ר' מיכאל דוואָרקין הגיע לקאָסטראַמאָ לפני כן (לפני הרבי), ובמשך זמן זה (עד לבוא הרבי), קיבץ ר' מיכאל ילדים, ויסד עמהם "חדר", וגם השתדל שיתקנו את המקוה שהיתה שם⁶⁸.

כלומר: אותן הפעולות, שבגללם אסרו את הרבי ושפטו אותו למות ר"ל — ורק ע"י השתדלות ובאופן ניסי החליפו גזר דין זה לשלוש שנות גלות — המשיך הרבי אותה עבודה מיד בצאתו מהמאסר: עוד לפני שבא בעצמו לקאָסטראַמאָ — "שלח להורות לפניו גושנה"⁶⁹, הוא שלח לשם שליח, שייסד שם חדר ויתקן מקוה לרבים.

יד. סיפורים אודות מאורעות שאירעו אצל נשיא, ובפרט שהוא עצמו סיפר זאת — מהווים הוראות בעבודתניו⁷⁰.

אחת ההוראות מסיפור זה:

לאחרי שהרבי נשיא הדור פתח⁷⁰ — פתיחת דרך — הרי כשיהודי מחליט בעצמו בתוקף גדול, שכל ההסתרים על הנפש האלוקית וכל ההפרעות והמניעות להפצת היהדות הם כאין ואפס ממש; החלטה תקיפה כזו, שאפילו אם באים ומכים אותו שלש פעמים — ששלש פעמים הוי חזקה עפ"י שו"ע ומזה מוכח לכאורה שזוהי מציאות⁷¹ — בכל זאת אין זה פוגע בהחלטתו,

הרי זה פועל, שגם יהודי כזה שנמצא בעת מעשה בלעומת-זה, גם הוא מרגיש שיש יהדות, חסידות, רבי וכיו"ב, עד שזהו החיים שלו, עד שהוא קורא בפשיטות: "רבי"⁷².

וסוף-כל-סוף ממלא היהודי בהצלחה — ואם יש צורך, באופן ניסי — לא רק את הענינים העיקריים, אלא גם את הענינים שהם טפלים בערך העיקר, וכלשוך⁷³ הרבי (מהורש"ב) נ"ע, ש"עומדים בשלימות לא רק עם העצם אלא גם עם ההתפשטות", ועם כל הענינים יוצאים לחירות, ו"ביד רמה" ו"ברישי גלי"⁷⁴.

על אחת כמה וכמה כשיהודי נמצא במעמד ומצב שיש לו את

(72) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 307. וש"נ.

(73) ראה סה"ש תורת שלום ע' 246 וע'

248. וראה גם אג"ק שלו ח"א ריש ע' רס.

וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

(74) בשלח יד, ח ובת"א. וראה גם לקו"ש

ח"ג ע' 872 ואל"ך.

(68) ראה גם תו"מ ח"ו ס"ע 12.

(69) ע"פ ויגש מו, כח ובפרש"י.

(70) "דכאשר פתח הצינור ונמשך כו" ע"ז

ביכולת כאר"א כו" (סד"ה כי כאשר השמים,

תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רפג)).

(71) ראה ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

האפשרות להפיץ יהדות ללא העלמות והסתרים, ואדרבה, מסייעים לו בזה, עד שנותנים את שכרו לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה — הרי אם רק יש אצלו החלטת הגמור, שחייבים לקיים את שליחות הקב"ה, מבלי להתפעל מהקשיים שנתקלים בהם, אפשר להיות בטוחים, שחפץ ה' בידם יצליח להפיץ תורת הנגלה והחסידות וקיום המצוות בהידור, עד שיהי' "מלאה הארץ דיעה את הוי' כמים לים מכסים"³⁸, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

טו. בהמשך להמדובר לעיל אודות דברי כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אודות מהותו של חסיד — הנה לאחרי שכ"ק אדנ"ע השיב בפעם השני' מהו חסיד — באה השאלה העיקרית (שנוגעת בעיקר להזמן דעקבתא דמשיחא): מה עושים כאשר לא רואים "פנסים"? ...!

ובהקדמה — שענין זה בא בגלל שמביטים הצדה, ולא מסתכלים היכן שצריכים להסתכל, וכיון שמביטים הצדה, הרי בדרך ממילא רואים דברים צדדיים, ולא את העיקר, ועאכו"כ לא את הפנים. והענין בזה:

הקב"ה ברא את העולם באופן שהוא "כמו גלדי בצלים"⁷⁵, כמו בצל שעטוף שכבה ע"ג שכבה, גלד על גלד, ובתוכו פנימה ("גאָר אינעווייניק") נמצא העיקר. ובלשון הזהר⁷⁶: "דא מוחא לגו מוחא וכו'". וכמו שהוא בענין הקדושה — שהרי כל הענינים שבעולם הם כתוצאה מכמו שהם בקדושה, כיון שתכלית הבריאה היא להיות מקדש לו ית', דירה לו ית' בתחתונים⁷⁷:

"עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו'"⁷⁸, והולך ומונה דרגות בקדושה זו למעלה מזו, אשר, אע"פ שגם החיצונה שבהם היא כבר קודש, מ"מ, אין זה מגיע לתכלית השלימות שבקדושה כפי שהיא ב"קודש הקדשים" (ששם נמצא הארון ואבן השתי), "שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכיפורים בשעת העבודה"⁷⁹, כמ"ש "אחת בשנה יכפר".

75) לשון הרמב"ם — הלי' יסוה"ת פ"ג ח"ב (בנוגע לגלגלים).
 76) ח"א כ, רע"א.
 77) ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר
 78) ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.
 79) שם מ"ט.
 80) ס"פ תצוה.

והנה, כאשר באים לבית־המקדש, ופוגעים תחילה ב"הר הבית" — ישנם כאלו שהסתכלו רק על הר הבית (שמסביב לביהמ"ק), ונשארו שם. ויתירה מזה — שיש כאלו שהסתכלו רק על ירושלים שמסביב להר הבית, ועאכו"כ בנוגע לאלו שהסתכלו רק על ארץ ישראל שמסביב לירושלים, ועאכו"כ אלו שהסתכלו רק על ארץ העמים שאוירה טמא וגושה טמא⁸¹ — אשר אע"פ ש"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"⁸², שמזה מוכח שגם לפני"ז בכחם של כל הארצות שיהי' מהם ארץ ישראל⁸³, הרי ענין זה אינו אלא "בכח" בלבד, ולאח"ז יבוא הדבר סוכ"ס גם בפועל.

והיינו, שבמקום להסתכל על הענין הפנימי, יכולים גם להסתכל הצדה, ואז רואים רק מה שנעשה בצד — דבר טפל או טפל דטפל, ולא את העיקר, ועד שיכולים לראות את ההיפך מהעיקר, שהרי מה שישנו "בכח" אינו רואה, כי אם מה שישנו בפועל, ונמצא שמסתכל על ענין שהוא היפך הרצוי.

ואז יכול לבוא מישהו ולטעון שאינו רואה "פנס"; הוא רואה עולם, ויכול אפילו לראות עניני תורה ומצוות, אבל הוא לא רואה דבר שיכול להאיר מסביבו!

טז. ועל זה בא מענה כ"ק אדנ"ע — שזהו לפי שהוא לא "פנסאי": העובדה שאינו רואה "פנס", מוכיחה, שהוא ניער מעצמו ("ער האָט פון זיך אָפגעשאַקלט") את התפקיד של "פנסאי", וזוהי הסיבה לכך שאינו רואה את ה"פנס".

והענין בזה:

ידוע פתגם הבעש"ט⁸⁴ שכאשר יהודי רואה (או שומע) דבר מסויים, הרי זה סימן שענין זה שייך לעבודתו לקוננו.

וכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁸⁵ — הנה במקום ליתן לו את הזכות שיראה שישנו פנס להדליק ולהאיר, ואעפ"כ לא יעשה זאת, כדי להכעיס... — מוטב שמלכתחילה אינו רואה זאת!

ע' תפה.

81) גיטין ח, ב. וש"נ.

84) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

82) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

85) שבת עז, ב.

83) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א

יז. וממשיך כ"ק אדנ"ע בביאור הדבר — דלכאורה מהי אמנם הסיבה לכך; כיצד יתכן שיהודי יסיר מעצמו את התפקיד להיות "פנסאי"? — שכיון שהוא בעצמו מגושם, לכן רואה הגשמה, ומי שהוא בעצמו עדין ("איידל"), אזי רואה גם אצל הזולת עדינות ("איידלקייט"). וכידוע תורת ופתגם הבעש"ט⁸⁶ על הפסוק⁸⁷ "תיסרך רעתך", ומבואר באריכות בכמה ספרים של תלמידי הבעש"ט⁸⁸, שכאשר הבעש"ט ראה על יהודי ענין של עבירה גדולה ביותר, אזי חיפש זאת בדקות בעצמו.

וכפי שסיפר בארוכה כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁹, בעל הגאולה והשמחה, בנוגע לאדמו"ר האמצעי ובנוגע להצמח-צדק, שכאשר היו באים אליהם לבקש תיקון על ענין של עבירה, היו מחפשים כיצד שייך ענין זה בדקות אצלם, דאל"כ, לא יתכן שיראה דבר עבירה אצל פלוני.

ונמצא, שכאשר רואים את ההגשמה של הזולת ("יענעם"ס גראַפֿקייט"), הרי זה סימן שגם אצלו ישנה הגשמה זו. — יתכן שהיא בדקות יותר, אבל בהכרח שתהי' מעין זה.

ובפרטיות יותר:

כאשר מתחיל להתבונן ולעשות חשבון-נפש, אזי רואה שגם בשעה שלומד תורה ומקיים מצוות אינו יכול לסלק את עצמו ("אָפּטראַגן זיך") מהישות והמציאות שלו.

ולדוגמא: כאשר מתפלל לפני העמוד ומקיים בכך את הציווי "כבד את ה' מהונך"⁹⁰, "אל תקרי מהונך אלא מגרונך"⁹¹ — רצונו שישמעו את תפלתו ויאמרו כמה נאה תפלתו... ונוגע לו אם מישהו לא יהי' מרוצה, שהרי אז יחסר בכבודו של הקב"ה, ובמילא יחסר גם בכבודו, שהרי "בנים אתם לה' אלקיכם"⁵⁰, והוא הרי השליח-ציבור, כך שענין זה נוגע לכל הקהל!...

ועד"ז ידע איניש בנפשי, שאפילו כשמקיים מצוה בחדרי חדרים, מבלי שאיש יהי' נוכח, אזי מתגנב היצה"ר ומסביר לו: כמה טוב הי' אילו מישהו הי' רואה כיצד הנך מקיים מצוה, עוסק בעבודת התפלה או

86) ראה גם ת"מ ח"א ע' 114. וש"נ.

87) ירמי' ב, יט.

88) ראה תולדות יעקב יוסף ס"פ תרומה.

מאור עינים ר"פ חוקת. וראה גם כתר שם טוב

בהוספות סקע"ה ואילך. וש"נ.

89) אג"ק שלו ח"ג ע' שטט ואילך.

90) משלי ג, ט.

91) פרש"י עה"פ.

בלימוד התורה, והי' רואה את גודל היראת-שמים שלך, שהנך אדם גדול...

וא"כ, כשעושה חשבון-נפש, אזי בא לידי הכרה ("ער כַּאֲפֵט זיך") שיש לו אמנם "עולם שלם", עולם שלם של קדושה, תורה ומצוות — ובמכ"ש וק"ו: "אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון"⁹², ועאכו"כ הוא, שאינו בגדר זה — אבל התומ"צ שלו אינם "מעשים טובים ומאירים"⁹³, ובמילא הרי זה מצב של חושך ("ס'איז טונקל, פינצטער")... ואם כן הוא בנוגע לעצמו — כ"ש וק"ו שכן הוא בנוגע להזולת: ומה הוא, שגדל אצל הורים שהעניקו לו חינוך הראוי, והי' לו סבא חשוב כזה, ואעפ"כ התומ"צ שלו אינם מאירים — הרי אצל הזולת, שלא היו לו סבא והורים כדבעי, והתחנך בחוץ, ודאי הדבר שאף שיש לו תורה ומצוות, מ"מ, אינם "טובים" ואינם "מאירים".

ולכן מגיע למסקנא שאין לאן ללכת עם ה"אש", כיון שאין מה להדליק; אין "פנס", היינו, ענין שיש בכחו להאיר.

והעצה לזה — להתייגע עם עצמו ולזכך את עצמו ("אַליין ווערן איידעלער"), ובדרך ממילא יפעל הדבר גם בנוגע להסביבה, שגם מסביבו יראה עדינות ("איידלקייט"), ואז ידליק את ה"פנס" שבו ואת ה"פנס" שאצל הזולת.

יח. ויש להוסיף בזה:

בפירוש הפסוק⁹⁴ "ראיתי והנה מנורת זהב כולה גוי", מבאר רבינו הזקן בלקו"ת פ' בהעלותך⁹⁵, שקאי על כנסת ישראל, שהיא בדוגמת מנורה שיש בה ז' נרות, "שהם ז' מדריגות בעבודת ה'", מצד אהבה או מצד יראה כו', כפי שמפרט את כל ז' הסוגים.

וכיון שהתורה כללות ופרטות נאמרה⁹⁶, ועד"ז בישראל, שכל אחד מישראל כלול מכל בניי, ו"כל ישראל ערבים זה בזה"⁹⁷ — יש אצל כל אחד מישראל כל ז' הנרות, הן העבודה מצד אהבה והן העבודה מצד יראה, ועד"ז כל שבעת סוגי העבודה; החילוק אינו אלא שיש מי שעיקר עבודתו היא באהבה ויש מי שעיקר עבודתו היא ביראה וכו'.

(95) כט, ג ואילך.

(96) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

(97) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

(92) ראה עירובין יט, א. וש"נ.

(93) ראה שיחת ש"פ קרח שבהערה 51.

(94) זכר' ד, ב.

ומזה מובן, שיכול להיות שדולק אצלו נר אחד, ואעפ"כ, צריך עדיין להדליק את שאר ששת הנרות.

והסיבה לכך שאינו מבחין בהם — היא מצד ההגשמה שלו, ובמילא אינו יודע שזהו עדיין מצב של חושך; נדמה לו שכבר יצא י"ח בכך שדולק אצלו נר אחד, ועי"ז נעשה אצלו עולם מואר.

יט. וזו היתה הנהגתו של בעל השמחה והגאולה — לתבוע ולדרוש לא רק אצל אלו שחסר אצלם בקיום מצוות דאורייתא, לא רק אצל אלו שחסר אצלם בקיום מצוות דרבנן, ולא רק אצל אלו שחסר אצלם בקיום מנהגים, אלא אפילו אלו שעמדו בדרגא גבוהה ביותר הן בלימוד התורה והן בקיום המצוות — גם אצלם היתה התביעה שיקיימו את ההוראה "מעלין בקודש"⁹⁸,

ולא רק בנוגע לכללות הענין ד"מעלין בקודש", אלא גם בנוגע לפעולה על הזולת, להיות "פנסאי" להדליק ולהאיר את הזולת, הן מי שחסר אצלו רק נר אחד משבעת הנרות, והן מי שאינו דולק אצלו אפילו נר אחד משבעת הנרות,

וזאת תבעו אפילו ממי שהוא גבוה גבוה ביותר — שיתעסק גם עם מי שהוא מטה מטה ביותר.

והרי בקשה וציווי של נשיא הדור היא גם נתינת־כח לכל אנשי דורו, ועאכו"כ לאלו שזכו ולמדו תורתו והולכים באורחותיו — שיצליחו בעבודה להפיץ אור ומאור שבתורה, שזוהי פנימיות התורה⁹⁹, באופן שיומשך מסתים דאורייתא בגליא דאורייתא, ובאופן שיהי' לימוד המביא לידי מעשה בפועל¹⁰⁰, לעשות לו ית' דירה בתחתונים, בקרוב ממש.

* * *

כ. הדרך הראשונה להאיר את ה"פנס", "נר הוי' נשמת אדם", היא — ע"י עבודת התפלה:

ענין התפלה קשור עם הנשמה, שע"י התפלה מאירה הנשמה בגוף — כמובן מדברי הגמרא¹⁰¹ (וכן הוא הפס"ד בשו"ע¹⁰²) "מאי דכתיב¹⁰³ לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם", וכמבואר

98) ברכות כח, א. וש"ג.
 99) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב.
 100) סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"ג.
 101) ברכות יו"ד, ב.
 102) או"ח ספ"ט ס"ג, שו"ע אדה"ז שם ס"ה.
 103) קדושים יט, כו.
 100) ראה קידושין מ, ב. וש"ג.

בזה¹⁰⁴, שקודם התפלה נמצא האדם במעמד ומצב ד"נשמה באפו"¹⁰⁵, היינו, שנשמתו היא רק באפיו, אבל לא נתפשטה וחדרה עדיין בכל הגוף, וע"י התפלה חודרת ומאירה ("לייכט-דורך") הנשמה בגוף הגשמי, שהוא האוכל ושותה.

ובפרטיות יותר:

פעולת האכילה ושתי' לחבר את הנשמה עם הגוף — התחלתה היא אמנם ע"י הפה והשיניים, אבל אח"כ צריך המאכל לבוא בבני המעיים וכו', וצריך לעבור משך זמן עד שיתעכל המאכל ויהי' דם ובשר, כבשרו, שאז יפעל קישור הנשמה בגוף.

ואעפ"כ, האיסור לאכול קודם שיתפלל הוא גם כאשר יעמוד להתפלל מיד אחר האכילה, באופן שיספיק לסיים את התפלה קודם שיעור זמן עיכול, כך, שפעולת המאכל על הנשמה (לחברה עם הגוף) תהי' לאחר שנתפשטה התפשטה כבר בכל הגוף ע"י התפלה. והיינו, שענין זה (שהנשמה תהי' לא רק "באפו", אלא תתפשט בכל הגוף) נוגע לא רק לנשמה, אלא גם להגוף, החל מהפה והשיניים ועד לבני המעיים וכלי העיכול.

וזוהי פעולת התפלה שעל ידה מתפשטת הנשמה בכל הגשמיות של הגוף — בין אם מבינים זאת בשכל ובין אם לאו, אבל זוהי המציאות, כפי שמודיעה הגמרא.

ומזה מובן גודל ענין התפלה.

ועד — כפי שכותב רבינו הזקן באגרת הידועה¹⁰⁶ ש"האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם"¹⁰⁷:

דבר ברור הוא שרבינו הזקן ידע אודות דעת הגדולים שהיו סבורים — וסבורים גם עתה — שתפלה היא מדרבנן, וכפי שמביא זאת בשו"ע שלו¹⁰⁸. ואעפ"כ כותב ש"לא ראו מאורות מימיהם"!

וכללות הענין בזה — מובן ע"פ מ"ש בלקו"ת בהדרושים דפרשת השבוע דמינה אזלינן, בד"ה ויעש משה נחש נחושת¹⁰⁹, בביאור הטעם לכך ש"בבית ראשון .. לא היו צריכין לתפלה .. אבל בבית שני התחילו לתקן התפלה והיתה קצרה .. ואנחנו צריכים להתפלל יותר ויותר .. מפני

(107) ראה גם תו"מ חכ"ז ע' 49.

(108) אור"ח סק"ו ס"ב. וש"נ.

(109) חוקת סב, א.

(104) ראה לקו"ת פינחס עט, ד. ובכ"מ.

(105) ישעי' ב, כב. וראה ברכות יד, א.

(106) אג"ק שלו ח"א ס"ע לג ואילך. וש"נ.

גודל הרע אשר נתערב ונתרבה בכל דור ודור כו", שלכן נעשית העבודה קשה יותר¹¹⁰.

כלומר: ישנו מעמד ומצב שחיוב התפלה הוא רק מדרבנן — בזמן שהגוף הי' במעמד ומצב נעלה יותר, כך, שבשביל התקשרותו להקב"ה, באופן שיהי' גוף יהודי בגלוי, הי' מספיק הענין ד"שאו מרום עיניכם" — הבטה בלבד לשמים, ומיד — "וראו מי ברא אלה"¹¹¹, ולכן לא היו זקוקים לעבודת התפלה.

ועד"ז אפילו עתה, בזמנים מסויימים — כפי שידע איניש בנפשי שלפעמים נמצא במצב של התעוררות, אם מצד ה"בת-קול" שלמעלה¹¹² או מאיזו סיבה שתהי', כך, שמיד כשניעור משנתו, רואה ומרגיש שהעולם אינו "בירה" בלי בעל-הבית, אלא "יש בעה"ב לבירה זו"¹¹³, עוד לפני שהתחיל לומר "מודה אני" וברכות השחר ועד לעבודת התפלה. אבל ע"פ רוב — התורה על הרוב תדבר²⁶ — כאשר רוצים לראות "מאורות", עולם מואר ("א ליכטיקע וועלט") — זקוקים לעבודת התפלה.

ובכללות — הרי זה תוכן הפס"ד האמור שאסור לאכול קודם התפלה, כאשר "נשמה באפו", כי אם לאחרי התפלה, שעל ידה נעשה קישור הנשמה עם הגוף עד לגשמיות הגוף, ולכן התחלת היום היא בתפלה, החל מ"מודה אני" וברכות השחר, ואח"כ ענין התפלה, שכללותה הוא בקשת צרכיו, והרי ענין זה שצריך לבקש צרכיו מהקב"ה הוא לכל הדעות מן התורה¹¹⁴.

כא. אמנם, בעוונותינו הרבים ישנם כאלו שאינם יודעים כל אריכות ההסבר אודות גודל ענין מצות התפלה, ועד כמה מוכרח הדבר כדי שיהודי יחי' חיים יהודיים, ולכן חסר אצלם בקיום המצוה, ועד שיכול להיות העדר קיום המצוה כפשוטו.

וכאן הנני בא לעורר בנוגע לעניני דיומא, הקשור ביחוד עם מדינה זו, אבל שייך גם — אם באותו אופן או בדקות דקות — לשאר מדינות¹¹⁵:

(110) ראה גם תניא קו"א קסב, א ואילך.
 (111) ראה בשלח סא, רע"ג. לקו"ת בהעלותך לב, ד. ובכ"מ.
 (112) ת"ר חכ"ח ע' 204. וש"נ.
 (113) ראה גם אג"ק חכ"ב ס"ע שסב, ובהנסמן שם. וראה גם מכתב באנגלית שבכפ"ח (אספקלריא) גליון 1288.
 (114) ראה גם שיחת י"ב תמוז תש"כ סכ"ב (ת"ר"מ חכ"ח ע' 204). וש"נ.
 (115) ראה גם אג"ק חכ"ב ס"ע שסב, ובהנסמן שם. וראה גם מכתב באנגלית שבכפ"ח (אספקלריא) גליון 1288.
 (116) ראה גם תניא קו"א קסב, א ואילך.
 (117) ראה בשלח סא, רע"ג. לקו"ת בהעלותך לב, ד. ובכ"מ.
 (118) ישע"י מ, כו.
 (119) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"א ואילך. וש"נ.

לאחרונה נתעורר רעש ("אֶ גֶּאֱנַצְעֶר טוּמֵל") בנוגע להמנהג שהי' מקובל בכל בתי-הספר של המלוכה, לומר תפלה קצרה, עד שבאו אלו החולקים "על ה' ועל משיחו", ופנו לבית-המשפט בבקשה לבטל מנהג זה, ובית-המשפט פסק כדעת הרוב נגד המיעוט, לבטל תפלה זו. ואח"כ הגיעה השאלה בענין זה ליהודים החרדים לדבר ה', והתחילו לחשוב כיצד צריכה להיות העמדה — האם טוב הדבר שביטלו את התפלה, אם לאו.

ובהקדמה — שישנו מאמר החכם¹¹⁶ "שאלת חכם חצי תשובה", כך, שכאשר ישנם שאלות שיש ספק מהי התשובה עליהם, הרי זה בגלל שהשאלה לא נשאלה בנוסח שמבטא את תוכן ומצב הדברים לאשורו, שאז היתה מתבררת גם התשובה על השאלה, כדלקמן.

כב. ישנם לדאבונו מאות אלפי בתים יהודיים, ומספר גדול יותר של ילדי ישראל, שמאיזו סיבה שתהי' אינם מקיימים, רח"ל, מצות התפלה, לא בימות החול, חלקם — גם לא בימות השבת, וחלק קטן מהם — אפילו לא בימים טובים.

וריהם הקב"ה, ונתן בלבם של אלו שתיקנו וקבעו לומר בבתי-ספר נוסח כזה שבו מזכירים אודות הקב"ה, ומקשרים זאת עם בקשת מילוי צרכיו של אדם, וכך הונהג — באונס או ברצון — שמאות אלפי ילדי ישראל שמבקרים בבתי-ספר מתפללים להקב"ה בכל יום מימות החול.

— בהשגחה פרטית נקבע הנוסח באופן שע"פ דין הרי זה ענין של תפלה: בנוגע לברכה — ישנו תנאי שצריך להזכיר שם ומלכות¹¹⁷, וכן עוד כו"כ גדרים; אבל בנוגע לתפלה — אם רק ישנו הזכרת שבחו של מקום ובקשת צרכיו, הרי זו תפלה מן התורה; אמנם לא תפלת שמונה-עשרה, אבל, ענין של תפלה כפי שמתחייב מצד המצות-עשה מן התורה ש"יהא אדם... מגיד שבחו של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם"¹¹⁸, וכאמור, שענין זה שצריך לבקש צרכיו (לא ממישהו אחר, כי אם) מהקב"ה, הוא לכל הדעות מצות עשה מן התורה, כך, שהנוסח שנקבע בהשגחה פרטית הוא תפלה כשרה מן התורה, שעל ידה היו אותם ילדים מקיימים בכל יום מצות עשה של תפלה.

ומה גם שאין זה באופן של הוספה, היינו, שאם לא יאמרו נוסח

117) ברכות מ, ב. וש"נ.
118) רמב"ם ריש הל' תפלה.

116) מגדל עוז לרמב"ם הל' תשובה
ספ"ה. ועוד.

זה, יקיימו מצות תפלה בכתייהם באופן טוב יותר; המציאות היא — שעלי' דנים בשאלה הנ"ל — שזוהי האפשרות היחידה שאותם מאות אלפי ילדי ישראל יקיימו מצות תפלה. וכל זה — בנוגע לבנ"י עצמם.

ונוסף לזה, הרי ישנם שבע מצוות בני-נח (שגם אודותם נצטווה יהודי להשתדל באופן התלוי בו שבן-נח יקיים המצוות שלו¹¹⁹), שבהם נכלל ענין האמונה בה' ושליילת עבודה-זרה, כך, שבאמירת נוסח הנ"ל בכתיספר יש תועלת גם עבור מליוני בני-נח — לנתק אותם מענין של כפירה, ולקרב ולאחד אותם באמונה בה' אחד (לא ב"שילוש" רח"ל, שאינו נזכר בנוסח הנ"ל, אלא באמונה בה' אחד דוקא).

ובכן: כאשר מציגים את השאלה באופן כזה — הרי אין ספק מה צריכה להיות התשובה.

כג. אך באו אלו החולקים על ה' ועל משיחו (כנ"ל), ואינם יכולים לסבול זאת, וצירפו אליהם כאלו שאינם מבחינים ("קלייבן זיך ניט פאַנאַנדער")... או שהסירו אותם מן הדרך, ועמדו לבטל ענין זה.

ומצד החושך הכפול ומכופל — אין "איש שם על לב"¹²⁰ במה דברים אמורים:

בתחילה ה' מדובר ע"ד ההשתדלות ששייכות יקבלו עוד כספים כדי שיוכלו לקלוט עוד תלמידים, ובאו אלו שהתחכמו בתחבולות וערמומיות למנוע זאת¹²¹.

ואח"כ הגיע הענין האמור שהוא בבירור יותר — שלא זו בלבד שמונעים להנהיג ענין חדש, אלא מדובר אודות ענין שהונהג כבר הרבה יותר משלשת שני חזקה ככו"כ מתפוצות ישראל ותפוצות ארצות-הברית, ואעפ"כ רוצים לבטלו רח"ל, וישנם יהודים שמסתפקים האם זה דבר ישר וצריך להביע "ישר כח", או שזהו דבר בלתי-רצוי.

ובכן, במה דברים אמורים? — כיון שתיכף ("אַט אָט") צריך לבוא משיח, אין הלעומת-זה יכול לסבול העובדה שישנם מאות אלפי ילדים מבנ"י, שאינם יודעים אודות כשרות ושבתי, טהרת המשפחה, וחלקם אינם יודעים אפילו אודות יום-כיפור, ואעפ"כ, הבריחו ב"דלת אחורית" שידעו אודות הקב"ה, שהוא זה שמגין על המדינה, והוא זה שיכול למלא

119) ראה גם תר"מ חל"א ע' 79 ואילך. וש"נ.

120) שם ה' מלכים ספ"ח. 121) ישע"י נז, א.

צרכיהם, צרכי המדינה וצרכי כל העולם כולו, שזהו אמיתית ענין של קבלת מלכותו — לא רק מלך על ישראל, אלא מלך על כל העולם כולו! ועל זה באים ומתווכחים אולי לבטל זאת, ובאופן שגם "רב" יחתום שכן הוא ע"פ תורת משה וישראל, ואין איש שם על לב במה המדובר!

כד. וכאן מתלבש היצה"ר ב"איצטלא של יראת שמים", וטוען, שיש לחשוש ולפחד, שכתוצאה מזה שנקבע ענין של תפלה — מי יודע מה עלול להשתלשל לאחרי זמן, מחר, לאחרי שנה או בדור שלאח"ז.

ובכן, כמו בנוגע לכל הענינים, יש גם בענין זה הוראה ברורה בנגלה דתורה — ע"פ דברי הצמח-צדק בארוכה במצות עדות¹²², לגבי חילוקי הגדרים שבין דיני ממונות לדיני נפשות, שכאשר ישנה שאלה שבשעת מעשה הרי היא נוגעת לדיני ממונות, אלא שלאחרי זמן ישתלשל מזה נפק"מ גם בנוגע לדיני נפשות (ועד"ז להיפך, שבשעת מעשה השאלה היא בנוגע לדיני נפשות, ואח"כ ישתלשל מזה גם בנוגע לדיני ממונות), יש להתחשב רק בגדרי הדינים השייכים לשאלה כפי שהיא עתה, אפילו כאשר יודעים בבירור שלאח"ז יהי' מזה נפק"מ בדיני נפשות, ועאכו"כ כאשר הנפק"מ בנוגע לדיני נפשות היא רק בגדר פסק.

ועד"ז בנדר"ד:

דבר ברור שאם לא ימצאו דרך לפעול על השופטים להתחרט ולחזור ולפסוק מחדש, ויתבצע שינוי זה רח"ל — אזי מאות אלפי ילדי ישראל יתנתקו מקישור עם הקב"ה ע"י תפלה [שזהו ענינה של תפלה — מלשון "נפתולי אלקים נפתלתי"¹²³, ומלשון "התופל כו"¹²⁴], שהיא מחברת את בני"י עם הקב"ה, ויתנתקו מלקיים בתחלת היום מצות עשה מן התורה, אשר, קיום מצוה מוכרח לפעול פעולתו, הן אם הוא מבין זאת והן אם לאו.

ונוסף לכך, יתנתקו מליוני בני-נח מקיום מצוה שלהם, והרי גם הפעולה על בני-נח אינה ענין שמתגלגל ברחוב...

— כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל הגאולה, סיפר¹²⁵, שישנה פתקא

(124) כלים פ"ג מ"ה. וראה תו"א תרומה עט, סע"ד. סה"מ תש"ט ע' 79 בהערה. וש"נ. (125) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רכו. וש"נ.

(122) ספר החקירה להצ"צ סד, רע"א. וראה גם תו"מ ח"ח ע' 211. וש"נ. (123) ויצא ל, ח ובפרש"י.

שכתב אדמו"ר מהר"ש לחתנו, שאף שכיבוד חמיו הוא מדרבנן, הרי גם "דרבנן" אינו מתגלגל... ועד"ז בנוגע להפעולה על בני-נח — ומה גם שאין זה מדרבנן, אלא זהו חיוב מן התורה — שאין זה דבר המתגלגל ברחוב!

ובכל אופן, גם אם אינו רוצה לחשוב אודות הזולת — צריך לחשוב על זה ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁹⁷, ומה גם שאין זה ענין שנוגע עבור אחד מישראל (אשר אפילו "המקיים נפש אחת מישראל כו' כאילו קיים עולם מלא"¹²⁶), או שנים, עשרה או מאה מישראל, אלא ענין שנוגע למאות אלפי ילדי ישראל!

וע"פ האמור לעיל, הרי אפילו אם בשעת מעשה נוגע הדבר לדיני ממונות, יש להקל, אע"פ שסוכ"ס יבוא מזה קולא בדיני נפשות, ועאכ"כ בנדו"ד, שבשעת מעשה הרי זה דיני נפשות, כיון שעומדים להרס נשמות של מאות אלפי ילדי ישראל, ומה גם שהירוס זה יביאו הילדים מבית-הספר לבתיהם; ואילו החשש שמענין התפלה יכול לבוא אח"כ קלקול בדרך הטבע — הרי זה ספק גדול.

כה. ועוד טענה בהתחכמותו של היצה"ר:

ע"פ דין — הרי "דינא דמלכותא דינא"¹²⁷, וכיון שכך פסק בית-המשפט, אשר לכן, אין לעשות מאומה, ויש לקיים את הוראתם. ובכן: אי משום הא — לא היו צריכים לעשות מאומה כדי שיתירו ליהודים לפתוח חנויותיהם ביום ראשון, בגלל שיש "חוק" נגד זה, ועד"ז בשאר ענינים כיו"ב.

והרי רואים שטבע הדברים בכל מדינה ומדינה שמשנה לשנה משנים ומתקנים חוקים, ועד כדי כך, שגם בחוקת-היסוד של המדינה ("קאָנסטיטוציע") עצמה נעשו תיקונים, וכמודגש בנדו"ד, שאלו שרוצים לבטל את ענין התפלה, רח"ל, מסתמכים (לא על חוקת-היסוד, אלא) על יסוד תיקון בחוקת-היסוד של המדינה.

וכיון שכן, יש לפנות לאלו שפסקו פס"ד הנ"ל — שהרי נותרו עדיין כמה שבועות, חדשיים, עד לביצוע הדבר — ולהסביר להם שהקב"ה הוא בעה"ב גם בארצות-הברית, וגם בבית-הספר העממי ("פּאַבליק-סקול"), ואילו ענין של "כפירה" הוא בניגוד לחוקת-היסוד עצמה, שמתחילה בהזכרת שם הקב"ה, ובאופן כזה יכולים לבטל את

(127) גיטין יו"ד, ב. וש"נ.

(126) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

הפס"ד הנ"ל ע"פ דין ומשפט, שכן, "הפה שאסר הוא הפה שהתיר"¹²⁸, ואם כן הוא בנוגע לבני, עאכו"כ שכן הוא גם בנוגע לאינם-יהודים.

כו. ויש להוסיף בהתמיהה שבדבר ("אָ מאָדנע זאָך"):

פעם היו אומרים¹²⁹, שכאשר יש ספק כיצד להתנהג בדבר מסויים, יש לשאול אצל "אפיקורס", ואז ידעו שצריכים לעשות להיפך...

ובנדו"ד: כל אלו שלחמו נגד לימוד התורה בבתי-ספר יומיים ("דעיי-סקול'ס"), כל אלו שאינם מניחים שה"פעדערציא" תייסד בתי-חולים כשרים, ותתן כסף לשיבות וכיו"ב, וכל אלו שניהלו מלחמה נגד ה"מיטוואָך-שעה" (שעה שבועית ללימוד יהדות בבתי הספר העממיים)¹³⁰ — הם אלו שאומרים פה-אחד שצריכים לבטל את התפלה!

ואילו יראי ה' — הנה יש אמנם כאלו שנתפתו לפי שעה ומצטרפים לדברי האפיקורסים, אבל יש גם כאלה שעומדים וצועקים את האמת, אך, מאיזו סיבה שתהי', אין קולם נשמע.

ובכן: כאשר הנך מסתפק בדבר — צא וראה מהי דעתו של פלוני שהחליף את יום השבת ליום ראשון, וגירש כביכול את הקב"ה מלב ישראל, ורוצה להמשיך ולהוסיף בכך, וכאשר הנך רואה שפלוני אומר "לא", הרי לך הוכחה גמורה שעליך לומר להיפך — "הן"!

אלא שכאן ניתוסף מה שדובר בהתוועדות דפורים¹³¹ בענין "נהנו מסעודתו של אותו רשע"¹³²:

כיון שיש לפלוני הרבה כסף, והוא מוצלח, ויש לו הכירות עם ה"חלונות הגבוהים" — הרי זו ראי' מוכחת עבורו שפלוני הוא בעל מעלה ומדריגה, ושוב אין אצלו נפק"מ מה נעשה אצלו בעניני יהדות ותורה; הוא לא פותח את ה"שולחן-ערוך", כיון שמתירא שימצא שם דבר ברור, שעליו לומר להיפך מ"אותו רשע", והוא רוצה להיות ב"סעודתו של אותו רשע", ולא עוד אלא ש"נהנה" מזה; הוא לא עושה זאת בעל-כרחו, אלא הוא נהנה מהעובדה שביכלתו להיות חתום על אותה עצומה ("פעטישן") יחד עם פלוני בן פלוני שחולק "על ה' ועל משיחו"!

כז. וזהו גם מה שדובר לעיל (ס"ב ואילך), ש"חסיד" — וכדברי

128) כתובות כב, א. וש"נ.

129) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 82. וש"נ.

130) ראה גם תו"מ חל"א ע' 81 הערה

131) סנ"ט ואילך (תו"מ חל"ג ע' 182 ואילך).

132) מגילה יב, א.

83. וש"נ.

רבינו הזקן⁵⁸ שתפקידו של כל יהודי הוא שסוכ"ס יהי' חסיד — ענינו להיות "פנסאי", לילך ולהאיר "נר הוי' נשמת אדם"¹¹ שיש בכל אחד מישראל.

וכיצד מדליקים — הנה לכל לראש צריכים לעורר את הנשמה משינתה, ולומר לו: דע שנשמתך היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹³, ולהוסיף ולומר לו: דע שע"י הקב"ה הנך יכול לקבל את כל הברכות (ואם אי אפשר לומר לו בלשון הקודש או באידיש, כיון שאינו מבין, צריך לומר לו באנגלית: "בלעסינגס") — כל המצטרך לך ולמשפחתך ולכל המדינה.

ואם באים ואומרים לו שהלה אינו "פנס", או שה"פנס" נמצא ב"מדבר שמם" ("וויספע") או ב"ים" — הרי זו הוכחה שמי שאומר זאת הוא מגושם, ולכן רואה אצל זולתו הגשמה.

וישנה ההבטחה, שכאשר יהודי מקבל על עצמו את התפקיד של "פנסאי" — הנה אע"פ שבשביל זה יש צורך במקל ארוך, דהיינו, השתדלות ארוכה, ויתכן אפילו שיצטרך ליקח אש ממישהו אחר, כיון שמצד עצמו אין לו אש, מאחר שהורגל להיות "נהנה מסעודתו של אותו רשע", אבל אעפ"כ, הרי הוא יהודי, וא"כ, ישאיל "אש" מה"שולחן-ערוך" וידליק בה "נר הוי' נשמת אדם" של ילדי ישראל!

ואז, יצטרף נר לנר, ועד שתהיי' אבוקה גדולה ומדורה גדולה, שתוכל לבקוע ("דורכ-שפארן") גם את החושך כפול ומכופל של דורנו זה, דור יתום, ולהמשיך את "אור הוי'", "אמת הוי' לעולם"¹³³, באופן ש"ראו כל בשר יחדיו"¹³⁴ אלקות, בפועל, למטה מעשרה טפחים.

* * *

כח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כל הנקרא בשמי וגו'.

* * *

כט. על¹³⁵ הפסוק¹³⁶ (בפרשה¹³⁷ דאזלינן מינה) "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", איתא במדרש¹³⁸: "כי מראש צורים אראנו אלו

(136) בלק כג, ט.

(137) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב

(רצו, א) וז"ל: "המועדים של כל השנה .. ככולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן".

(138) שמו"ר פט"ו, ז.

(133) תהלים קיז, ב.

(134) ישעי' מ, ה.

(135) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר

שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ד ע'

1064 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה

ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

האבות וכו' משל למלך שהי' מבקש לבנות מדינה כו' בא ליתן היסוד והיו המים עולים כו' עד כו' ומצא שם צור גדול כו' כך מתחילה כו' כיון שבאו האבות וזכו אמר הקב"ה על אלו אני מכונן העולם כו'".

תכלית הכוונה בבריאת העולם תושלם בביאת המשיח¹³⁹. וכשם שתחילת הבריאה היתה בזכות האבות¹⁴⁰, כך גם תכלית הבריאה — ביאת המשיח — תהי' בזכות האבות. וכדברי הנביא¹⁴¹, "כל הנקרא בשמי ולכבודי גו'", ומפרש התרגום: "כל דא בדיל אבהתכון צדיקיא .. עבדית להון ניסין" (כל זה הוא בגלל אבותיכם הצדיקים ששמי נקרא עליהם ולכבודי בראתים; הכנתי את גלויותיהם, (אך) גם ניסים עשיתי להם).

הפסוק "כל הנקרא בשמי" בא בהמשך לפסוקים קודמים שמדברים אודות אופן הגאולה העתידה: "ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי"¹⁴².

בגאולה העתידה יגאלו כל בני"י בכל מקום שבו נמצאים, בד' רוחות העולם, והפסוק מבאר כיצד תהיה הגאולה מכל ארבע הרוחות: במזרח ובמערב נקט הלשון "אביא זרעך .. אקבצך", אביא זרעך ואני אקבצך. הקב"ה פונה כאן אל בני"י, ולא למזרח ומערב עצמם. ואילו בגאולת תימן (דרום) נאמר "אל תכלאי" (את אל תמנעי), היינו שמדבר אל תימן עצמה, שהיא לא תפריע לגאולה; ובצפון — שהוא מקור הרע, "מצפון תפתח גו'"¹⁴³ — נאמר "תני" (הביאי), שלא זו בלבד שלא תמנע, אלא שגם היא בעצמה תסייע לגאולה.

זהו החידוש של הגאולה העתידה, שאפילו הצפון יסייע לגאולה. ועל חידוש זה שבגאולה העתידה, שלא זו בלבד שאף א' לא יפריע, אלא שאפילו הצפון יסייע — אמר הנביא "כל הנקרא גו'", שכל זה הוא בזכות "אבהתכון צדיקיא", שגם אצל האבות אירעו נסים, בדוגמת הנסים שבגאולה העתידה, ועד — "אומר לצפון תני".

ל. בין הנסים שנעשו ל"אבהתכון צדיקיא", הרי מובן, שהנסים שהיו לצדיקים שבדור האחרון לפני משיח, שהם הקדמה והכנה לנסים של הגאולה העתידה, דומים הם יותר לנסים שיהיו בגאולה העתידה. כלומר, שהנסים של גאולת י"ב וי"ג תמוז היו לפי הסדר של "אומר לצפון תני". וכמסופר לעיל (סי"ג) שכאשר גזרו על הרבי שלוש שנות גלות

142) שם, ה"ו.
143) ירמ' א, יד.

139) תניא פל"ו.
140) כנ"ל בשמור"ר.
141) ישעי' מג, ז.

בקאָסטראַמאָ, העמיד תנאי שלא יסע לשם באם הנסיעה תפגע בשמירת השבת, וויתרו לו והרשוהו להשאר בבית המאסר עד ליום ראשון. והרי זה היפך ההנהגה בבית האסורים: כי כשם שבשעה שהם רוצים להחזיק מישוהו בבית הסוהר, אינו יכול לצאת משם, כך גם כאשר אינם רוצים להחזיק בו, אינו יכול לקיים את ה"חוץ מצא"¹⁴⁴ ולהשאר במאסר. אבל הרבי, גם בדבר זה עלה בידו לעשות כרצונו.

כך הי' גם בנסיעתו של הרבי מהמדינה כולה: נסיעתו משם לא היתה רק באופן של "אל תכלאי", שלא הפריעו לו בכך, אלא עד לאופן של "תני" — הם השתדלו שהרבי יסע.

וכידוע, שהרבי אמר שלא יסע אלא אם כן יתירו לו לקחת עמו את כל ספריו וכתביו. כאשר באו המבקרים לבדוק את הספרים והכתבים ובקשו לעכב הוצאת ספרים וכתבים מסויימים יקרי המציאות. אמר הרבי, שאם יעשו כן, לא יסע. ואז טילפנו מלנינגראד, בה שהה הרבי, אל הפקידים הבכירים בעיר הבירה מוסקבה, ואמרו, שרצבין שניאורסאהן — בהתכוונם לרבי — מאיים, שאם לא יאפשרו לו ליקח את כל ספריו וכתביו, גם הוא עצמו לא יסע. והשיבו ממוסקבה, שיש לוותר לו על הכל, וציוו לצנזור להטביע על כל ארגז ספרים חותמת, להתיר העברתו את הגבול.

וזוהו הענין ש"אומר לצפון תני": לא רק סתם נס למעלה מהטבע, אלא שהקב"ה עושה נס, שהצפון בעצמו, ש"מצפון תפתח", יסייע לצאת ממדידה והגבלה למקום של שחרור וחרות.

לא. הנסים לצדיקים ובפרט בדור האחרון, מהווים הקדמה והכנה (כאמור לעיל) והוראה ופסק דין, כיצד יהי' אופן הגאולה העתידה ע"י משיח:

לא רק "אל תכלאי"; את הגאולה לא יעמידו להצבעה שמחייבת רשיון של מישוהו, וכמ"ש בהפטרת השבוע (פרשת בלק) "לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם"¹⁴⁵,

— מה שהקב"ה יאמר "לצפון תני ולתימן אל תכלאי", הרי זה "שיחה" בין הקב"ה ובניו, אבל "שארית יעקב" לא יתעסקו עמהם כלל, "לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם" — וכן גם מה שהקב"ה "אומר לצפון תני", שהצפון עצמו יסייע לגאולה.

ואף שגם אז לא יתבטל העולם, העולם ימשיך להתקיים עם הרבה אומות, כמו שנאמר בהפטרה¹⁴⁶: "בקרוב עמים רבים", ויהיו "בהמות יער", שלא יוכלו לסבול את גאולת בני ישראל¹⁴⁷, אעפ"כ, לא זו בלבד ש"לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם", כי אם "צפון תני", שהצפון עצמו יהי' חייב לסייע לגאולה, ויקויים "ובני ישראל יוצאים ביד רמה — בריש גלי"¹⁴⁸, בכיאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ופרצת", ובמהלך הניגון עמד ורקד על מקומו בשמחה רבה].

* * *

לב. דובר כבר כמ"פ¹⁴⁸ בנוגע ליהודי רוסיה שכבר נמצאים מחוץ לגבול, שכיון שאחיהם ושאר בשרם נשארו מעברו השני של הגבול, הרי זה כמו שגם הם נמצאים עדיין שם.

וע"ד טבילה במים שאפילו אם שיערה אחת נמצאת מחוץ למים, הרי זה כמו שכולו אינו נמצא במים¹⁴⁹, ועאכו"כ בנדו"ד, שלא מדובר אודות שערות, "את הטפל לבשרו"¹⁵⁰, אלא עצמו ובשרו הוא, הרי בודאי שקשורים זב"ז, ועד באופן שנוגע בהעצם — לא רק בבחי' נפש, אלא גם בבחי' רוח, נשמה, וח' יחידה.

[ולהעיר, שאע"פ שבבחי' היחידה לא שייך ענין הגלות, שהרי "בבואה דבבואה לית להו"¹⁵¹, מ"מ, כיון שיחידה קשורה עם ח' וכו' עד לנפש שבגוף ונפש הבהמית, הרי זה גופא פועל שגם היחידה קשורה שם. וע"ד שמצינו בנוגע לדרגות נמוכות יותר — שאע"פ שנפש אלקית "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית'" (כדאיתא בתניא¹⁵²), מ"מ, בשעת החטא יורדת נפש האלקית ממדריגתה, בבחי' "כשלת"¹⁵³, ועד לענין של נפילה כו].

ומזה מובן שפעולה שהיא במיוחד עבור יהודי רוסיה הנמצאים

148) ראה גם שיחת י"ג תמוז תשי"ט סל"ז (תו"מ חכ"ו ע' 109 ואילך).
 149) ראה רמב"ם הלי' מקואות פ"א ה"ז.
 150) עירובין ד, ב. וש"נ.
 151) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ.
 152) ספכ"ד.
 153) הושע יד, ב. וראה לקו"ת דרושי ר"ה סב, ד. ש"ש סה, א. סז, ד. ובכ"מ.

146) שם, ז.
 147) ועד כדי כך, שיהיו כאלו שעבורם לא תהי' עצה אחרת מלבד "וכל אויבך יכרתו" (שם, ח), היינו, שאפילו כאשר משיח יהי' בגלוי, ויקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד" (צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הלי' מלכים ספי"א), עדיין יהיו כאלו שלא תהי' עצה עבורם מלבד "יכרתו" (מהנחה בלתי מוגה).

כאן, כלומר, מעבר למסך הברזל, הרי היא פעולה במיוחד עבור כל היהודים שנמצאים שם, מעברו השני של מסך הברזל, שכן, נוסף על כללות הענין שכאשר ניתוסף באבר אחד שבגוף, אזי ניתוסף גם בכל הגוף, יש שייכות קרובה ופנימית יותר בין יהודי רוסיה הנמצאים כאן עם אלו שנמצאים מעברו השני של מסך הברזל, ששם התחיל ענין הגאולה די"ב-י"ג תמוז, ואח"כ נמשך ונתפשט בכל הארצות כולם.

ולכן, מה שיכולים לעשות במיוחד עבור היהודים הנמצאים שם — ע"פ דברי הרבי, בעל השמחה והגאולה, במכתבו לאחרי צאתו ממדינה ההיא¹⁵⁴, שיש להוסיף בתורה ומצוות, ובעיקר בלימוד התורה רבים, וגם בלימוד פנימיות התורה — הנה הפעולה הקרובה יותר היא הקשורה עם כפר חב"ד.

ומה שניתן לעשות מכאן — הרי זה ע"י הברכה שמברכים אותם במעמד עשירות מישראל, שתהי' שם ברכה והצלחה בענינים גשמיים כפשוטם, בענינים של רוחניות שבגשמיות, בענינים של רוחניות כפשוטם, ובענינים של רוחניות שברוחניות, ועד שמהם תהי' התחלת הענין ד"אמר לצפון תני" בפועל, היינו, שההתחלה שהיתה אז באופן נעלם — תהי' בריש גלי, ובקרוב ממש, עבור כל בני" הנתונים בצרה ובשבי', בתוככי כלל ישראל.

ובכן: נאחל להם ברכה והצלחה במקומם הם ובענינם הם, ועל ידם — לכל אלו השייכים וקשורים אליהם, אלינו, ולכלל ישראל.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה ליהודי רוסיה שיאמרו לחיים, ואח"כ אמר: ועכשיו יהי' זה בתוככי כלל ישראל — שגם כל שאר הקהל יאמרו לחיים (ואח"כ הכריז: "לעבעדיקער"). ואח"כ צוה לנגן הניגון "האָפּ קאַזאַק".]

* * *

לג. כאן המקום להמשיך בהמדובר בהתוועדות שלפנ"ז ולסיים פירוש הדברים בעבודת כאו"א מישראל:

דובר בארוכה בהתוועדות דש"פ קרח¹⁵⁵ בנוגע לטענת קרח "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו על קהל ה'"¹⁵⁶, ש"קרח שפיקח

154) אג"ק שלו ח"א ס"ע תרד ואילך. 155) ס"ב ואילך (לעיל ע' 91 ואילך). וש"נ. וש"נ.

156) קרח טז, ג.

הי"י¹⁵⁷ בודאי ידע שיש חילוקים בין בני"י גם באופן שזה למעלה מזה, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימין"¹⁵⁸, ומה גם שהוא בעצמו הי' משבט לוי, שהי' מובדל ומנושא מכל ישראל, ובודאי ידע שגם שבט לוי גופא אינו יכול להידמות למשה רבינו, ש"קיבל תורה מסיני"¹⁵⁹, כולל גם ענין המצוות, והרי ענין התומ"צ הוא הקיום והמציאות של כל עם ישראל; טענת קרח היתה בנוגע לענינים שהם בשוה אצל כל בני"י — "כל העדה כולם קדושים", קדושה כזו שכל העדה שוים בה — מדוע גם בענין זה "תתנשאו על קהל ה'" (וכמשנ"ת שייכותה של טענה זו לפרשת המרגלים שאירעה לפנ"ז).

וענין זה — ככל עניני התורה — משתקף גם בנגלה:

קרבן תמיד בשחר ובין הערביים — היו מקריבים בכל השנה כולה, בכל יום, וגם בשבת, ר"ח ויוהכ"פ. ויש ב' סברות בנוגע לקרבן תמיד דשבת ויוהכ"פ — אם קדושתו היא כמו קדושת התמיד שמקריבים בימות החול, או שקדושת השבת ויוהכ"פ פועלת גם על התמידים שמקריבים בהם. ובלשון הש"ס¹⁶⁰: "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי" (בתמי'). ונפק"מ בפועל — בנוגע להקרבת התמיד דיוהכ"פ, ועד"ז תרומת הדשן ושאר העבודות שישנם גם בכל שאר ימות השנה, אם יכולים להיעשות ע"י כהן הדיוט, כבכל השנה, או שצריכים להיעשות ע"י כהן גדול דוקא, כיון שנחשבים לעבודת יוהכ"פ¹⁶¹.

וכדברי הרגצ'ובי¹⁶², "דאף בדבר שהלויים דומים עם הכהנים היינו גבי מצות שמירה, מ"מ, כהן¹⁶³ למעלה והם למטה".

ועד"ז גם בעבודת האדם:

גם כאשר עוסקים בעבודה פשוטה ששייכת לכל בני"י, "כל העדה כולם קדושים" — הנה מי שהוא בעל-מעלה לגבי אחרים באיזה ענין שיהי', נדרש ממנו שלא יצא י"ח במדת העבודה של שאר בני"י.

ולדוגמא: בנוגע לנתינת צדקה — הנה מי שהוא בעל-מעלה לגבי השני בלימוד התורה, אינו יכול להסתפק בנתינת הצדקה בעלמא, אלא ממנו נדרשת גם הכוונה שבדבר, וכן כל הפרטים שבענין הצדקה, כמו "המפייסו"¹⁶⁴, אע"פ שאין זה נדרש מאיש פשוט שאינו יודע פרטים אלו.

(161) ראה יומא לב, סע"ב. וש"נ.

(162) צפע"נ עה"ת ר"פ קרח.

(163) מדות פ"א מ"ה.

(164) ב"ב ט, ב.

(157) פרש"י שם, ז.

(158) ר"פ נצבים.

(159) אבות רפ"א.

(160) זבחים צא, רע"א.

והחילוק הוא לא רק בענין הכוונה, שפלוני מקיים את המצוה בכוונה, ופלוני מקיימה ללא כוונה, אלא החילוק הוא גם במצות הצדקה עצמה ששניהם חייבים בה בשוה.

ועד"ז ישנו החילוק בגסות יותר — כפי שמבאר רבינו הזקן⁹³ בדיוק הלשון "מעשים טובים", שמעשה המצוות יכול להיות באופן שהמעשים אינם טובים, מאירים, אם הם מביאים לידי ישות וכיו"ב, אף שגם באופן כזה נתקיימה המצוה. ועד"ז מי שמניח תפילין ואח"כ הולך ומרמה בדיני ממונות, כדאייתא במדרש¹⁶⁵ (והובא בפוסקים) "מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהי' מניח תפילין, כשתבע בו אמר להד"ם, אמר לו אותו תלמיד, לא לך הפקדתי אלא לתפילין שעל ראשך", היינו, שהנהגה הבלתי-רצויה בעניני ממונות שבין אדם לחבירו, נוגעת ופועלת גרעון במצות תפילין שלו.

וזהו תוכן המענה של משה רבינו — שגם בענינים שבהם שוים כל בניי, "כל העדה כולם קדושים", צריך להיות ניכר העילוי שישנו בענינים מסויימים, כשם שקדושת שבת ויוהכ"פ "אהנאי" לא רק למוספין, אלא גם לתמידין.

לד. אמנם, בהמשך להמדובר בהתוועדות הנ"ל, קבלתי מכתב מא' שבו כותב שהשיחה היתה "טאָף", כלומר, בלתי מובנת, שיחה קשה... ובכן, בשיחה הנ"ל הי' חסר סיום הענין — כיון שהוצרכו להתפלל מנחה, והקהל הוצרך לאכול סעודת שבת — שלא סיימתי לפרש בהנוגע לפועל ממש, הלימוד הכי פשוט בחיי היום-יום:

כאשר יהודי יושב לאכול, וכן כאשר הולך לעסוק במסחר, או למלא את המשרה והתפקיד שלו באיזה ענין שיהי' — לא זו בלבד שאינו יכול להידמות לאינדיהודי שעוסק במסחר או אוכל ושותה, אלא אינו יכול להידמות גם ליהודי שנמצא בדרגא נמוכה ממנו בידיעת התורה, נגלה וחסידות, או בנוגע לסיוע מהורים בעלי-מעלה ("פיינע עלטערן"), חינוך טוב, וכיו"ב;

ממנו נדרש, שלא זו בלבד שיתוסף אצלו בלימוד התורה בכלל, בלימוד חסידות, ובפעולותיו בעסקנות ציבורית, אלא עוד זאת, שיהי' ניכר החילוק בינו לבין אחרים אפילו באכילתו ובשתיתו, בטיולו ובמסחרו;

165) הובא בתור"ה כאלישע — שבת מט, א. וראה פס"ר פכ"ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג.

יהודי שניתוספה אצלו ידיעה בחסידות, ידיעה בתורה או ידיעה ביהדות בכלל — עוסק במסחרו וממלא את משרתו ותפקידו באמונה יותר ובדיקן יותר, ונזהר יותר מכל ענינים ופרטים בלתי-רצויים.

וזהו מ"ש הרמב"ם¹⁶⁶: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו' ובמשאו ומתנו".

לה. ובפרטיות יותר¹⁶⁷ — בענין זה מצינו ברמב"ם (בשמונה פרקים¹⁶⁸ ובהלכות דעות¹⁶⁹) ובטושו"ע או"ח¹⁷⁰ ב' מאמרים: "כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁷¹, ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁷².

ומובן, שכאשר הרמב"ם הטור והשו"ע מביאים פסוק נוסף — בודאי ניתוסף בזה עוד ענין. והיינו, ששני מאמרים הנ"ל הם שני דרגות ואופנים בעבודה, שהחילוק ביניהם הוא מן הקצה אל הקצה:

הפירוש ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" הוא — שבשעת העשי' יש לו כוונה "לשם שמים", אבל כוונה זו יכולה לבוא לידי פועל לאחרי משך זמן. ולדוגמא — בלשון התניא¹⁷³ — "שאל מאכל... לשם שמים לעבוד ה' בכח האכילה ההיא", היינו, שהגוף יהי' חזק ובריא ויוכל לעבוד את ה', או שאוכל בשרא דתורא כדי שיוכל ללמוד תורה בהבנה ועמקות יתירה (כפי שמצינו בגמרא¹⁷⁴: "האי דלא אמרי לך באורתא, דלא אכלי בשרא דתורא") — הרי כוונת האכילה "לשם שמים" באה לידי פועל לאחרי האכילה, בשעה שלאח"ז, למחרת, וכיו"ב. וכמו"כ יכולה להיות כוונה "לשם שמים" שתבוא לידי פועל רק כעבור שנה!

אבל יש אופן עבודה נעלה יותר — לא רק "כל מעשיך יהיו לשם שמים", היינו, שסוף-כל-סוף תהי' מזה תועלת בענין של מצוה, אלא "בכל דרכיך דעהו", היינו, ש"בכל דרכיך" גופא נעשית ההתקשרות עם הקב"ה ("דעהו"), כלומר, האכילה היא לא רק כדי שלאח"ז יבין טוב יותר ענין בגמרא, אלא האכילה עצמה נעשית אצלו עבודת הבורא, כי, בשעת האכילה יודע שצריך לברר ניצוץ קדושה שמוסתר במאכל, ויודע שאינו צריך לרצות את הטעם והעריכות ("דעם געשמאק") שבמאכל, כך,

(170) סרל"א.

(171) אבות פ"ב מי"ב.

(172) משלי ג, ו.

(173) רפ"ח.

(174) ב"ק עא, סע"ב ואילך.

(166) הל' דעות רפ"ה.

(167) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 907 ובהערה

37, תו"מ חל"ג ע' 252 ובהערה 47 — משיחה

זו.

(168) ספ"ה.

(169) ספ"ג.

שבאכילה עצמה ישנה עבודת ה' בשני ענינים: "סור מרע" — שלא תהי' לו שייכות ל"געשמאק" שבמאכל, ו"עשה טוב" — בירור הניצוץ קדושה.

לו. ובנוגע לעניננו:

יהודי ששייך ללימוד נגלה וחסידות, ועוסק במסחר, או בעל-משרה, ומשתכר סכום מסויים של כסף — לא זו בלבד שדורשים ממנו להיות נזהר במשא ומתן בכל עניני הזהירות שע"פ שו"ע, ולא זו בלבד שנדרש ממנו שלאחרי סיים המסחר והמשרה יתן צדקה מממונו, אלא עוד זאת — שגם באותה שעה שעוסק במסחר וממלא המשרה, הנה בזה גופא יהי' "דעהו", שיהי' אצלו הרגש האלקות, ועד כדי כך, שיהי' זה "ניכר" — כלשון הרמב"ם — גם להזולת.

וזהו גם הפירוש — באותיות פשוטות — במענה של משה רבינו על הטענה "כי כל העדה כולם קדושים .. ומדוע תתנשאו על קהל ה'": "בוקר ויודע ה' את אשר לו (לעבודת לוי) ואת הקדוש (לכהונה) והקריב אליו"¹⁷⁵ — שגם כאשר עוסקים בעבודה ששייכת לכל ישראל, הנה עבודה זו היא לא הכנה לענין שיהי' אצלו לאחר זמן, אלא גם בשעת מעשה צריך להיות ניכר — לא רק לעצמו, אלא גם לזולתו — שהוא יהודי הקשור עם אלקות, וכמו בהקרבת התמיד, שלא די בכך שבשעה שלאחרי הקרבת התמיד יוכל להקריב קרבן מוסף של שבת או יוהכ"פ, אלא יש צורך שגם בשעת הקרבת התמיד תהי' הפעולה ("אהנאי") דקדושת שבת או יוהכ"פ.

לו. ו"לא בשמים היא"¹⁷⁶; אין זה ענין ששייך רק ליחיד סגולה, לאלו שאין להם שייכות לעוה"ז...

ענין זה הובא ברמב"ם ("יד החזקה") ובטור ושו"ע, והרי ה"שולחן-ערוך" נכתב עבור כל בני, "תורה אחת לכולנה"¹⁷⁷, כך, שלא רק האמור בשו"ע "כל מעשיך יהיו לשם שמים" מהוה הנהגה לכל אחד מישראל, אלא גם האמור שם "בכל דרכיך דעהו" — שבאכילתו ובשתיתו ובמסחרו, הנה בשעת מעשה ידע וירגיש אלקות, ובאופן שיהי' ניכר ונרגש גם להזולת שמיסב עמו בשולחן או מטייל עמו — גם זה אינו ענין ש"בשמים היא", אלא דין ב"שולחן-ערוך" שניתן לכל ישראל.

(177) ע"פ לשון התניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(175) קרח שם, ה (ובפרש"י).
(176) נצבים ל, יב.

והרי לא תובעים שתהי' ההנהגה מן הקצה אל הקצה, וכמדובר במאמר¹⁷⁸ שצריך לילך מן הקל אל הכבד,

ולכן, התחלת השו"ע היא שכאשר ניעור משנתו — שעדיין אין לו טרדות מעניני העולם, המסחר או המשרה במשרד, ואפילו לא טרדות מבני-הבית — הנה "שויתי הוי' לנגדי תמיד"¹⁷⁹, שמעמיד את ה' לנגדו תמיד, כל היום וכל הלילה, והתחלה זו היא ה"חותם" על כל היום כולו, וכפי שנעמדים, כך הולך ונמשך¹⁸⁰,

וכאשר "רותם את עצמו" באופן ד"שויתי ה' לנגדי תמיד" — הרי זה נותן לו כח ואפשרות ששייכותו להקב"ה תהי' לא רק בשעת התפלה ולימוד התורה, אלא שגם "בכל דרכיך" יהי' "שויתי הוי' לנגדי תמיד".

וכאשר ניתוסף בזה גם הדגשת תורת החסידות שצריך לעשות זאת בשמחה וטוב לבב — וכסיום חלק או"ח בשו"ע: "וטוב לב משתה תמיד"¹⁸¹ — הרי לא זו בלבד שמקיים ציווי הקב"ה לקיים מצוה בשמחה, אלא עוד זאת, שעייזו ניתוסף בהצלחת העבודה, ובאופן קל יותר, פעיל יותר ועמוק יותר ממלא תכלית בריאת נשמתו וירידתה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁸² — "לשמש את קוני'¹⁸³ לעשות לו ית' דירה בתחתונים"⁷⁷, בשמחה ובטוב לבב.

[נערכו "שבע ברכות" של אחד התלמידים, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיזדרזו כי השעה כבר אחת (אחר חצות), אח"כ צוה לנגן ניגון].

* * *

לח. ישנו המנהג בשנים האחרונות¹⁸⁴, שבחגיגת י"ב-י"ג תמוז בכל שנה ושנה, עורכים "מגבית" עבור הבתי-ספר שנקראים על שמו של בעל השמחה וההילולא, "אהלי...". הנמצאים הן בארץ הקדושה והן בכ"מ בחוץ-לארץ.

וכנהוג במגביות אלו — יתן כל אחד כפי נדבת לבו הטהור, לאחרי שירחצנו מההעלם וההסתור של היצה"ר, שיהי' "בכל לבבך, בשני צריך"¹⁸⁵, שאז תהי' הנדבה גדולה הרבה יותר, ובסבר פנים יפות.

(178) ד"ה צאינה וראינה דליל א' דחה"ש
 פ"ג (לעיל ע' 6).
 (179) תהלים טו, ח.
 (180) ראה תר"מ חכ"א ע' 132. וש"נ.
 (181) משלי טו, טו.
 (182) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.
 (183) משנה ובריייתא סוף קידושין.
 (184) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד
 סל"ח (תר"מ חל"א ע' 138). וש"נ.
 (185) ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י עה"פ.

ואלו הרוצים, יכולים גם לכתוב שמם בצירוף שם האם, להזכירם על הציון של בעל ההילולא, להמצטרך להם ולבני ביתם.

מסתמא יחלקו פתקאות, כנהוג, ויעשו זאת בזריזות — כפי שכותב רבינו הזקן באגה"ק¹⁸⁶ ש"זריזותי דאברהם אבינו ע"ה" ש"עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו", "היא העומדת לעד לנו כו'", "וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצות בכלל, ובפרט מעשה הצדקה כו'",

ובפרט שבנדוד קשורה הצדקה גם עם תלמוד תורה ש"כנגד כולם"¹⁸⁷, כך, שישנה הן המעלה של תלמוד תורה, שהי' "שקול כנגד גמ"ח .. בימיהם .. (של) תנאים ואמוראים" (כמ"ש באגה"ק¹⁸⁸), והן המעלה של מצות הצדקה, שבדורות אלו "שנפלה סוכת דוד עד .. בחי' עשי'", עיקר התיקון היא ע"י עשי', ובעיקר מעשה הצדקה (כמ"ש באגה"ק שם), והיינו, שבענין זה מתקשרים ומתאחדים שניהם, צדקה ותלמוד תורה גם יחד.

[אח"כ אמר: מסתמא יחלק מישוהו את הפתקאות.

נערכו "שבע ברכות" של עוד אחד מהתלמידים וכשסיימו שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א איפוא הניגון].

* * *

לט. דובר בהמאמר¹⁸⁹ אודות החילוק שבין "מראש צורים אראנו", "אלו האבות", ו"מגבעות אשורנו", "אלו האמהות", שאף שהאבות קודמים לאמהות, וכן הוא בסדר השתלשלות הספירות, שחכמה קודמת (לא רק בהשתלשלות, אלא גם במעלה) לבינה, מ"מ, יש מעלה ב"מגבעות אשורנו", שענין זה הוא מקרוב ובכוונה¹⁹⁰.

וענינו בעבודת האדם — שדוקא כאשר נמשך מתנועת המס"נ בהבנה והשגה בשכל, אזי יכולים לפעול ולחדור בכל חלקי ופרטי הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, משא"כ מצד מס"נ, ביכלתו "לשרוף" את חלקו בעולם, אבל לא לעבוד ולפעול בסדר מסודר, "בכל לבבך ובכל נפשך", בעשר כחות פנימיים, בכל כח וכח במקומו.

וכיון שהעולם כולו הוא באופן של השתלשלות מלמעלה למטה

(189) פ"ב ואילך (לעיל ס"ע 115 ואילך).

(190) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1067 ואילך

(ממאמר הנ"ל).

(186) סכ"א.

(187) פאה פ"א מ"א.

(188) ס"ט.

ישנו הענין ד"מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" גם בכל בית ובית מישראל.

מ. כל¹⁹¹ בית בישראל הוא עולם בפני עצמו, ובכל בית בישראל ישנו כל הציור של עשר הספירות¹⁹². וכשם שבספירות שלמעלה ובכחות הנפש יש מעלה בבינה על חכמה — אף שבינה מקבלת מחכמה — שדוקא על ידה היא הנהגת המדות, שמשפעת למדות מה שמקבלת מחכמה — כן הוא גם באב ואם שבכל בית ישראלי:

האשה צריכה אמנם לשמוע מבעלה ולקיים הוראותיו, כדברי חז"ל¹⁹³ "איזוהי אשה כשרה כל שעושה רצון בעלה", אבל, בה תלוי הדבר שההוראות — בנוגע חינוך הבנים והבנות על יסודי התורה והמצוה; הכנסת אורחים; נתינת צדקה בריבוי, וכיו"ב — יבואו לידי קיום בפועל.

בחלקו הגדול של היום הרי הבעל לא נמצא בבית, אם מפני שעסוק בתורה ותפלה, או מפני שעסוק בעניני פרנסה, ולכן צריכה האשה כשרה להיות "עושה (להמשיך ולהוריד בעשי) רצון בעלה", שהרצון יבוא לידי פועל ממש.

ולפעמים תפקידה של ה"אשה כשרה" הוא גם ליצור¹⁹⁴ את "רצון בעלה": כאשר הבעל מוטרד בטרודותיו, וחסר אצלו הרצון אל מה שצריך לרצות, חייבת האשה הכשרה — בדרכי נועם ודרכי שלום¹⁹⁵ — לעשות ולגלות את רצונו הפנימי, שהרי כל יהודי רוצה לעשות רצון קונו¹⁹⁶.

193 (תדא"ר פ"ט (בשינוי לשון).
194 (וע"ד המבואר בפי' הלשון "עושי רצונו" (לקו"ת אמור לב, ד. ובכ"מ).
195 (וע"ד שמצינו (קידושין לב, א) גבי כיבוד אב ואם — ועד"ז מובן בנוגע לאשה שגם היא מחוייבת בכבוד בעלה (שם לא, א) — "הרי שהי' אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו, אבא, עברת על דברי תורה, אלא אומר לו, אבא, מקרא כתוב בתורה כך כו" (מהנחה בלתי מוגה).
196 (רמב"ם הל' גירושין ספ"ב*.)

191 (סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש שם ע' 1069 ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
192 (וכמבואר בכתבי האריז"ל (ליקוטי הש"ס ליבמות) הטעם שמצות פו"ר היא בן ובת — לפי שע"ז נעשה הציור של ד' האותיות דשם הוי"*) (הרומזים להע"ס): אב — יו"ד (חכמה), אם — ה"א ראשונה (בינה), בן — וא"ו (ז"א), ובת — ה"א אחרונה (מלכות).

(* שלכן, גם כאשר "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", הרי זה נקרא "לרצונכם", כיון שזה רצונו האמיתי (מהנחה בלתי מוגה).

(* ועפ"ז נמצא שכל בית בישראל הוא לא רק עולם סתם, אלא "אמת הוי' לעולם" — עולם שהוא בציור שם הוי' (מהנחה בלתי מוגה).

[ולהעיר¹⁹⁷: התורה על הרוב תדבר²⁶, והרי רוב בני"י יודעים כיצד צריכים להתנהג ע"פ שו"ע. וכאשר הקב"ה עוזר להיות מאושרים בכך שהבעל מבין זאת, ואינו טרוד ומוטרד, אזי הרצון שלו יכול לבוא לידי פועל גם מעצמו, ואינו זקוק לענין ד"כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"¹⁹⁸. ואז, הפירוש במארו"ל זה ("איזוהי אשה כשרה כל שעושה רצון בעלה") הוא כפשוטו — שגם כאשר נדמה לאשה שע"י מילוי רצון בעלה להרבות בחינוך על יסודי התומ"צ, ולהרבות בצדקה והכנסת אורחים, יחסר בצרכי הבית (ויתכן, שאין זה דמיון בלבד, אלא אכן יחסר) — אעפ"כ אינה מתחשבת בכך ועושה רצון בעלה].

וכאשר איש ואשה "זכו (אזי) שכניה ביניהן"¹⁹⁹ — שהבית מתנהל באופן שנעשה מקדש (מעט²⁰⁰), עליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם"²⁰¹; וכיון ששכניה שרוי, אזי "לא יגורך רע"²⁰², שנמשך אך טוב, בטוב הנראה והנגלה, בבני חיי ומזוני וכולם — רויחי.

מא. וגם בענין זה השתדל והתמסר בעל הגאולה והשמחה,

וכפי שפירסם²⁰³ מאמרו של אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שכשם שמצוה להניח תפילין בכל יום חול, כך מצוה להתמסר אל בניה הבית ולהדריך אותם (כמבואר בארוכה בהשיחה); אלא, שהדרכת בניה הבית היא בדיבור, ואח"כ צריכים בניה הבית להביא זאת למעשה בפועל,

וענין זה תלוי בעקרת הבית — "מגבעות אשורנו", נשי ובנות ישראל — שהן מעמידות את הבית על יסודי התורה והמצוה, שבו יגדלו ילדים שהם "זרע ברך הוי"²⁰⁴, והבית נעשה בית מקדש מעט עליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחת²⁰⁵,

וכיון ש"באור פני מלך חיים"²⁰⁶ — נמשך הטוב גם לפי הבנתנו, "הטוב לנו", ב"טוב הנראה והנגלה"²⁰⁷.

* * *

197) המוסגר בחצאי ריבוע — מהנחה בלתי מוגה.	203) נעתק ב"היום יום" כב טבת. וראה גם תר"מ — רשימת היומן ס"ע שיג. וש"נ.
198) וירא כא, יב.	204) ישע"י סא, ט.
199) סוטה יז, א.	205) ראה אלשיך עה"פ (תרומה שם).
200) ע"פ מגילה כט, א.	של"ה סט, א. ועוד.
201) תרומה כה, ח.	206) משלי טז, טו.
202) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג,	207) ראה סה"מ תרפ"ז ס"ע רא ואילך. ועוד.
סע"ג. וש"נ.	

מב. נמצאת כאן משלחת חשובה ממאָנטרעאל וטורונטו, וכן מניו-הייווען — יבחרו איפוא אחד מהם שיקח קנקן משקה לשם, על מנת להמשיך שם את ההתוועדות.
[לאחרי חלוקת המשקה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון שמחה].

* * *

מג. בתור הקדמה לכך שישנם כאלו שנוסעים בתקופת-הקיץ להפיץ עניני יהדות, החל מלימוד התורה, חסידות ונגלה, ועד — בקיום המצוות, ובהמשך למאמר הראשון שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר לאחר שנתבשר על שחרורו, ד"ה הוי' לי בעוזרי (כמוזכר לעיל (ס"א)), וכן המאמר השני, ד"ה ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב, שבהם מדובר אודות הענין דלימוד התורה, הן נגלה והן חסידות, וכמבואר שם²⁰⁸ ש"התעסקותו של דוד הי' בפנימיות התורה",
הנה בתור הקדמה לזה — ברצוני להתעכב על דבר משנה²⁰⁹.

מד. בפרק²¹⁰ ששי דאבות²¹¹ איתא: "אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוף, שנאמר²¹² נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם. ואומר²¹³ והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר²¹⁴ וממתנה נחליאל ומנחליאל במות".

שמסקנת החשבון שלהם תהי' טובה. ובכל אופן, הרי זה "כרצון איש ואיש", וכל הרוצה יכול לילך, ואל יבוש כו'; אבל יש גם כאלו שאינם רוצים ללכת, ומוסכם אצלם להתוועד ולהתייסר ("מאָטערן זיך") בהחמימות — כפשוטה, ועאכו"כ בפנימיות הענינים.
210) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ד ע' 1228 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

211) משנה ב.

212) משלי יא, כב.

213) תשא לב, טז.

214) חזקת כא, יט.

208) סה"מ קונטרסים שם קפב, ב. תרפ"ז ס"ע רו.

209) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכת"ש חוק: יש כאלו שהיו רוצים "להגאל" כבר מההתוועדות... ולילך לנות. ובכן, זוהי מדינה חפשית, והפתח פתוח, ומי שרוצה, יכול לילך, וגם אם לא יפה לעזוב באמצע, וילעגו עליו — הרי "אל יבוש מפני המלעיגים"... וילך לישון לבריאות, לאחרי ק"ש על המטה וערכת חשבון-נפש מהמחשבה דיבור ומעשה של כל היום. — ישנם כאלו שכאשר יעשו החשבון, אזי יסור מהם הרצון להירדם... אבל בודאי ישנם גם כאלו, אשר, או שלא יעשו חשבון כלל ובמילא יוכלו לישון מתוך רוגע, או

בפשטות, הרי המשנה כולה, מתחילתה עד סופה, אינה מובנת²¹⁵:
 (א) דיוק הלשון "מהר חורב"? — הר זה נקרא בחמשה שמות²¹⁶,
 וא"כ, כשמדברים אודות תורה שמתייחסת לסיני, "קיבל תורה מסיני"¹⁵⁹,
 ה' צריך ההר להקרא בשם "הר סיני", ובפרט שזהו השם הרגיל של
 ההר. או שהי' צריך להקרא בשם "הר האלקים"²¹⁷, כדי להדגיש את
 החומר שב"עלבונה של תורה", כיון שבאה מ"הר האלקים".

(ב) מהו הפירוש "עלבונה של תורה"? — לכאורה, אם אינו עוסק
 בתורה (בשעה שהי' יכול ללמוד), הרי אין לו אז תורה בכדי להעליב
 אותה; ענין זה מורה על הפחיתות שלו ("זיין אייגענע נידעריקייט"),
 שאין לו מספיק דעת להעריך את מעלת התורה, שזהו עלבון (לא עבור
 התורה, אלא) עבור האדם שאינו לומדה. ומהו הפירוש "עלבונה של
 תורה"?

(ג) דיוק הלשון "עוסק בתורה"? — ענינה של התורה הוא
 שצריכים ללמודה, וא"כ, ה' מתאים יותר הלשון "לומד תורה", וכיו"ב.

(ד) מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק — איתא בגמרא²¹⁸ שעליו
 נאמר²¹⁹ "כי דבר ה' בזה וגו'", "הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב", שדברים
 אלו הם חמורים וגרועים שלא בערך יותר מאשר "אוי להם", "נקרא נזוף",
 שעל ידם רוצה ריב"ל לשכנע ("דערנעמען") את מי שאינו עוסק בתורה.
 ולמה לא מזכיר את העונש היותר חמור, שיכול להשפיע על האדם יותר?

(ה) הענינים שמבטאים את ריחוקן של איש ישראל הם: חרם, נידוי
 ונזיפה²²⁰. חרם — הוא חמור ביותר, שלכן לא רוצים אפילו לפרשו
 בשמו²²¹; נידוי — הוא קל יותר מחרם, אבל גם מנודה צריך להיות
 מובדל מבני-אדם; נזיפה — היא קלה יותר מנידוי. ואעפ"כ, אפילו על
 מי שהי' עליו חרם, נאמר בגמרא²²²: "היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור

וואַרט ניט פאַרשטאַנדיק, אַ הייליקע משנה...
 (מהנחה בלתי מוגה).

216) שמו"ר פ"ב, ד.

217) שמות ג, א. ועוד.

218) סנהדרין צט, א.

219) שלח טו, לא.

220) ראה טושו"ע יו"ד ששל"ד בפרטיות.

221) יש לציין שכ"ק אדמו"ר שליט"א לא

פירש שם זה, ואמר: ר' מ' ח' (המור"ק).

222) סנהדרין מד, ב.

215) בנוגע למשנה זו מתאים הסיפור
 ששמעתי (ראה גם תו"מ ח"א ע' 79) אודות
 רבה של טשערניגוב, ר' דוד הירשל [הוא ה'י'
 יהודי בעל-צורה, למדן גדול, ידע הרבה
 חסידות, ו"עובד", ועוד כו"כ מעלות טובות
 (ראה אודותו — תו"מ רשימת היומן ע' תקח.
 וש"נ)] שלפעמים, בהיותו במצב של דביקות
 באמצע הלימוד (דבר שהי' יכול לקרות באמצע
 הלימוד, באמצע התפלה, ולפעמים גם באמצע
 האכילה), הי' אומר: "פלאי פלאים! קיין איין

לעוה"ב", ומכ"ש ש"נזוף" אינו חמור כמו "הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב". ואעפ"כ, כאשר ריב"ל רוצה לעורר שיעסקו בתורה, ולבאר את פחיתותו של מי שאינו עוסק בתורה, משתמש בהענין היותר קל — "נקרא נזוף"? [מהי¹⁹⁷ הראי" מהפסוק "נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם" — לענין "עלבונה של תורה . . נקרא נזוף"?]

(ו) מהו הקישור של הפסוק "והלוחות מעשה אלקים וגו' חרות על הלוחות", שממנו למדים ש"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" — עם האמור לעיל ש"מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף"? (ז) גם אינו מובן השייכות ד"כל מי שעוסק בתלמוד תורה וכו' ומנחליאל במות", עם הנאמר לפני²²³?

מה. וביאור הענין יובן מזה שבעל המאמר במשנה זו הוא רבי יהושע בן לוי, שאודותיו מצינו ענינים שלא מצינו אודותם בשאר תנאים ואמוראים: נכנס חי לגן עדן, ולא נראתה הקשת בימיו²²⁴.
והענין בזה:

מבואר בחסידות²²⁵ החילוק בין משה רבינו ואלי' הנביא, שהעבודה של משה רבינו היתה בעיקר מצד הנשמה, ולכן, לאחר כל העילויים של משה רבינו, "נבחר מכל מין האדם"²²⁶, לא עלה גופו השמים; והעבודה של אלי' הנביא היתה בעיקר עם הגוף, והוא כ"כ זיכך את הגוף, עד שהגוף עלה בסערה כו'²²⁷, שנעשה כלי לזיו השכינה שבגן עדן.

ומזה מובן, שריב"ל שנכנס חי לגן עדן, היתה עבודתו לא רק עם הנשמה, אלא הוא זיכך גם את גופו עד כדי כך שהי' יכול להכנס חי לגן עדן²²⁸. ויתירה מזה: לא זו בלבד שריב"ל זיכך את גופו, אלא שהיתה לו גם שייכות ופעולה בכל העולם, ש"לא נראתה הקשת בימיו"²²⁹: לא היו

(סה"מ תש"ח ע' 211 ואילך).
226) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ"י, יסוד ז.
227) מלכ"ס ב, א"א.
228) והיינו, שהבשר הגשמי נודרך כל כך עד שגן-עדן הי' יכול לסבול את הבשר, והבשר הי' יכול לסבול את זיו השכינה שבגן-עדן (מהנחה בלתי מוגה).
229) זוהי מעלתו של ריב"ל לגבי כל אלו שנאמר עליהם שנכנסו בגופם לגן עדן (ראה יל"ש בראשית רמז מב) — שנוסף על

223) שהרי מובן שאין כוונת המשנה להוסיף מעלות בתורה סתם — דא"כ, הי' צריך להזכיר את המעלה הכי גדולה: "ואהי' אצלו גו' שעשועים" (משלי ח, ל), "ונעלמה מעיני כל חי" (איוב כח, כא), למעלה מהאדם ולמעלה מכללות הבריאה וההשתלשלות כו' — ובודאי שהמשך דברי המשנה הוא בשייכות להנאמר לפני²²³ (מהנחה בלתי מוגה).
224) כתובות עז, ב.
225) ראה ד"ה החודש תרס"ו (בהמשך תרס"ו ע' קנו ואילך). ד"ה והר סיני תש"ח

צריכים ל"קשת", אות שהקב"ה לא יביא את המבול²³⁰, כי בימיו לא הי' מלכתחילה מקום להביא לעולם את מי המבול.

וכיון שעבודתו של ריב"ל היתה לזכך את הגשם, בענין זה הי' הלהט שלו ("אין דעם איז געווען זיין קאָך"), לכן דרש זאת גם מבני"י — שלימוד התורה יהי' לא רק בשביל הנשמה לבדה או בשביל עצמו בלבד, אלא שיהי' הלימוד ברכים, ויפיצו את התורה באופן שעל ידה יכבשו את העולם ויעשו מהעולם דירה לו יתברך²³¹.

ולכן אומר ריב"ל הלשון "כל מי שאינו עוסק בתורה", ולא שאינו לומד תורה:

ריב"ל מדבר כאן אודות יהודי שלומד תורה, ולומד מתי שיש ביכלתו, יומם ולילה²³², אלא שאינו עוסק בתורה, דהיינו, שאינו מזוכך את העולם ע"י תורתו, שענין זה נקרא בשם "עסק" כדלהלן.

ולכן אי אפשר לומר עליו ביטויים קשים יותר מאשר "אוי" ו"נזוף". לא שייך לומר עליו "דבר הוי' בזה" ולא מגיע לו עונש "הכרת תכרת"²³³; אדרבה, יהי' לו הן עוה"ז והן עוה"ב, וכמ"ש במשנה לאח"ז²³⁴ אודות השכר עבור לימוד התורה — "אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב". ואעפ"כ, כיון שאינו עוסק בתורה, אומרים עליו "אוי" ו"נקרא נזוף".

ולכן נאמר גם הלשון "בת קול יוצאת מהר חורב", ולא "מהר האלקים" (או "מסיני") — כי, כאן לא נוגע לדבר אודות מעלת התורה

רוחנית, אלא יש לפעול על הגשמיות כפי שנשאת בגשמיותה שתוכל לקבל אלקות (ראה תניא פל"ו ואילך) — מהנחה בלתי מוגה.

232 ולהעיר, שענין זה (שיהודי לומד תורה יומם ולילה ואינו מבטל תורה) שייך לא רק לדרגת צדיק, אלא גם לדרגת בינוני — כמבואר בתניא בתחילתו בנוגע לרבה ש"לא פסיק פומי מגירסא" (ב"מ פו, א) ואמר "כגון אנא בינוני" (ברכות סא, ב), כיון ש"הבינוני אין בו אפילו עון ביטול תורה", אעפ"ש שביטול תורה הוא מג' העבירות שאין אדם ניצול מהם בכל יום (ראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע' כו) הערה ד"ה אפי'). — מהנחה בלתי מוגה.

233 וצע"ק בתניא פ"א. וי"ל.

234 משנה ד.

זיכרון גופו, פעל גם בעולם, שזהו שלא נראתה הקשת בימיו.

ויש להוסיף, שזה שלא נראתה הקשת בימיו הי' ענין עיקרי אצלו — כמובן מסיפור הגמרא (כתובות שם) שבבואו לג"ע "אשכחי לר' שמעון בן יוחאי .. אמר לי' את הוא בר ליואי, אמר לי' הן, נראתה קשת בימך, אמר לי' הן (אף שבאמת לא הי' כן, אמר כן מצד הביטול והעוהה שלו), אמר לי', אם כן, אי אתה בר ליואי" — שמזה מוכח שענין זה (שלא נראתה קשת בימיו) הוא ענינו העיקרי של רבי יהושע בן לוי (מהנחה בלתי מוגה).

230 נח ט, יא ואילך ובפרש"י.

231 שהרי תכלית הבריאה ורצון הבורא הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים, היינו, לעשות מהתחתונים — הגוף וחלקו בעולם — דירה לו ית', שלכן לא מספיקה עבודה

כשלעצמה, שניתנה על "הר האלקים" (או שקשורה עם עניויות), שכן, מעלת התורה מכיר גם מי שאינו עוסק בתורה, אבל לומד תורה יומם ולילה; מה שחסר לו הוא — להרגיש את הכח של התורה לכבוש את העולם, שזהו שהתורה היא "מהר חורב" — שבכחה להתחריב את החומרות של האדם²³⁵ ושל העולם, לזכך את העולם²³⁶, שיהי' כלי לאלקות²³⁷.

מו. וביאור הענין:

במאמר ד"ה הסכת ושמע ישראל של כ"ק מו"ח אדמו"ר²³⁸, מביא הרבי דברי הגמרא²³⁹ "עשו כתות וצדקות ועסקו בתורה", ומדייק הלשון²⁴⁰ "עסקו בתורה", ומביא גם את לשון המשנה "מי שאינו עוסק בתורה וכו'", ומבאר בארוכה, שהעסק בתורה צריך להיות דומה לעסק גשמי.

הסדר של בעל עסק — שאינו יושב עם סחורתו סגור בחדרו, וממתין עד שיבוא מישהו ויפרוץ את הדלת ויבקש ממנו שימכור לו מעט מסחורתו; אדרבה: הוא קובע את חנותו במקום שיש הרבה עוברים ושבים, ומשתדל, באופנים שונים, לפרסם מעלת סחורתו לכל העוברים ושבים, כך, שאפילו אם ברגע זה עסוק העובר ושב ולא יקנה את הסחורה, ישאר בזכרונו שבמקום זה אפשר לקנות סחורה זו, ובזמן מסויים — גם יבוא ויקנה.

וכן הוא בנמשל: צריך להיות "עוסק בתורה"; לא להסתפק בכך שלומד תורה בעצמו, ואפילו לא בכך שלומד עם תלמידים שבאים ומבקשים שילמדו עמהם, אלא צריך לילך וללמוד תורה במקום שרבים מצויים שם, ולהשתדל ביותר להפיץ תורה, לעורר יהודים רבים ככל האפשר שילמדו תורה²⁴¹.

לקשר זה עם התכלית והחידוש דמ"ת שהוא לזכך את גשם העולם. ראה לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך.

238 נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א רנו, ב ואילך. סה"מ תרצ"ג ע' תצה ואילך.

239 ברכות סג, ב.

240 ראה ג"כ ב"ח וט"ז לטושו"ע או"ח רסמ"ז.

241 ולולי זאת — הרי זה באופן ד"כל האומר אין לו אלא תורה כו" (יבמות קט, ב), שאין לו ואינו רוצה יותר מ"תורה" לבדה, ללא ה"עסק" בתורה (מהנחה בלתי מוגה).

235 שלכן נקראת תושי' (סנהדרין כו, ב. וראה תו"א ר"פ יתרו).

236 היינו, להראות שהעולם אינו חומריות, שהרי יכול להעשות כלי ודירה לו ית', כך, שאין זה חומריות, אלא עדינות ("איידלקייט").

וע"ד האמור לעיל (סי"ז) שכאשר האדם מוזכך את עצמו, אזי רואה עדינות גם אצל הזולת, ועד שרואה עדינות בעולם (מהנחה בלתי מוגה).

237 עיין בשמו"ר ספנ"א: "חורב למה שבו ניתנה התורה שנקראת חרב". — ויש

ונקודה נוספת בענין העסק:

איתא בגמרא²⁴²: זבון וזבין תגרא איקרא" (בתמי")? — מי שמוכר באותו מחיר שקנה ואינו מרויח מאומה, אינו נקרא סוחר. ענין העסק הוא — להרויח, ויתירה מזה — להשיג מה שיותר פרנסה.

ועד"ז בהעוסק בתורה: יכול להיות לפעמים שיהודי לומד תורה, ומשתדל גם ללמוד תורה עם יהודים נוספים, אבל הוא עושה זאת ללא חיות; הוא לא מרגיש שיש מזה "ריוח" ו"פרנסה". — האמת היא הרי שישראל (ע"י) אורייתא וקוב"ה כולא חד²⁴³, ע"י כל תיבה בתורה, ע"י הפצת התורה, מקבלים גם את ה"ריוח", שכובשים עוד חלק מהעולם עבור התורה וכו' וכו'²⁴⁴. אבל הוא אינו מרגיש זאת, ובמילא, גם כאשר פועל בתורה ובהפצת התורה, חסרה אצלו החיות בדבר. הוא אינו בעל עסק שעובד בחנתו מתוך חיות, אלא כמו פועל, שעובד עבודתו בגלל שמוכרח לעשותה²⁴⁵.

ועל זה יוצאת בכל יום בת קול "מהר חורב" — שמדגיש כח זה שבתורה להחריב את החומריות של האדם ושל העולם — ומכרזת ואומרת: "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". — לא מדובר כאן אודות עונשים ח"ו, שהרי המדובר הוא אודות יהודים שלומדים תורה יומם ולילה, ופועלים אפילו בהפצת התורה; אבל אומרים עליהם "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה": אוי לאלו שלומדים תורה אבל מעליבים אותה, בכך שאינם מעריכים מעלתה וגדלותה בשלימותן.

[ועד"ז¹⁹⁷ בדקות הענין:

מצינו שדוד המלך נענש על זה שאמר "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי"²⁴⁶, שבעת צרתו הי' מתנחם ומשמח את לבו בעסק התורה (כמובא גם בהמאמר של בעל הגאולה⁴⁷).

וטעם הדבר — כמבואר בתניא בקונטרס אחרון²⁴⁷, בלקו"ת²⁴⁸ ובכ"מ²⁴⁹ — לפי ששייכה את התורה בענין שאינו אלא חיצוניות ואחוריים לגבי אמיתית מעלת ויוקר התורה, ולכן נענש בדבר שאפילו תינוקות של

(242) תהלים קיט, נד. וראה סוטה לה, א.
במדב"ר פ"ד, כ.
(243) שבהערה 244.
(244) במדבר יח, א ואילך.
(245) סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון
בכתף פ"ב ואילך (דרמ"צ מא, א ואילך).

(242) ב"מ מ, ב (ובפרש"י). וש"נ.
(243) ראה זח"ג עג, א.
(244) ראה ג"כ תניא סוף אגה"ק ד"ה דוד
זמירות (קו"א קס, ב ואילך).
(245) ראה גם לקו"ש שם ע' 881. תו"מ
חל"ג ע' 40 ואילך.

בית רבן יודעין אותו — בנוגע לנשיאת הארון, שבו היו הלוחות שהם בבחי' פנים²⁵⁰, ואילו הוא לקח את חיצוניות הענין בלבד.

וענין זה — שלקח רק את החיצוניות (עם היותה חיצוניות של אותה התורה), ולא את הפנימיות (שלא באה אצלו בגילוי) — חשיב כ"עלבונה של תורה", שאינו מעריך מעלתה וגדלותה בשלימות].

וממשיך ריב"ל לבאר: "שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף" — שנזיפה מגעת למי שאינו מעריך את מעלתו של הזולת²⁵¹.

מז. ועל זה שלומד תורה ללא חיות ועריבות ("געשמאק") — מובא הפסוק "אשה יפה וסרת טעם":

כיון שהתורה אומרת "אשה יפה", הרי הכוונה היא ליופי ע"פ תורה, שיש בו באמת מעלה.

(ועפ"ז יש לפרש הכתוב²⁵² "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל" — ש"אשה יראת ה' ראוי שתתהלל (שיהללו אותה) גם בה"חן" וה"יופי" שלה²⁵³).

והיינו, שהפסוק מדבר כאן אודות יהודי — שהרי בני" נקראים אשה להקב"ה — שמתייגע בתורה ומקיים מצוות, וראוי לתואר "אשה יפה"; ואעפ"כ קוראים אותו גם "סרת טעם", כיון שחסר ("סרת") אצלו הטעם והעריבות בתורה.

מח. ולבאר²⁵⁴ יותר את החסרון ד"אשה יפה וסרת טעם" — מקדים בפסוק המשל ד"נזם זהב באף חזיר" (כהסדר דמשל ונמשל, שהנמשל הוא דק יותר מהמשל, ולכן דוקא ע"י המשל יכול גם חכם קטן ואיש פשוט לבוא להבנת הנמשל):

לכאורה: כיון שנמצא במעמד ומצב ד"אשה יפה" בתורה ומצוות — הרי זה בלבד מספיק כבר, ובלשון הידוע²⁵⁵: "הלואי א' בינוני", ומה בכך ("וואָס האַרט דאָס") שאין לו את הטעם והעריבות והפנימיות שבתורה?

והמענה על זה — שסוכ"ס הרי זה בדוגמת "נזם זהב באף חזיר":

(253) ראה תו"ח ויצא לג [קעד], ב. וראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 262 הערה 118. וש"נ.
(254) סעיף זה — מהנחה בלתי מוגה.
(255) בית רבי ח"ב פ"ח י"ד, א) הערה א. וראה גם תו"מ ח"ג ע' 342. וש"נ.

(250) ראה ירושלמי שקלים פ"ו סה"א.
הובא בפי' הרע"ב ותויו"ט אבות פ"ה מ"ו.
(251) ראה מו"ק טז, א.
(252) משלי לא, ל.

אודות חזיר — איתא בגמרא במסכת תענית²⁵⁶ ש"דמיינ מעייהו לבני אינשי", והיינו, שאברי העיכול (שמעכלים את המאכל) כשלעצמם הם כמו אצל בני אדם, אלא החילוק הוא בנוגע להמאכל — שמאכלו של חזיר הוא היפך מאכל בני-אדם: צואה ורפש, ואילו מאכל אדם הוא דוקא ענין שנעשה ע"י כו"כ הכנות כו'.

כלומר: תכונתו של חזיר היא — ההתעסקות עם פסולת, ולא עם הענין העיקרי.

ודוגמתו בהנמשל — ההתעסקות עם "פסולתן של לוחות"²⁵⁷, היינו, לא עם פנימיות הלוחות אלא עם חיצוניות הלוחות (ע"ד האמור לעיל אודות דוד שנענש על זה שקרא דברי תורה בשם "זמירות"). ומן הקצה אל הקצה — שלעומת ה"חזיר" שענינו פסולת, ישנו הענין ד"נזם זהב":

אודות זהב — אמרו חז"ל²⁵⁸ "לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא, בשביל בית המקדש", והיינו, ש"זהב" אין לו שייכות לעולם, אלא, כיון שצריך להעלות את העולם, לעשות ממנו בית המקדש — עי"ז שתחילה בונים ביהמ"ק בתוך העולם, ואח"כ מתפשטת הקדושה דביהמ"ק ע"י "חלוני שקופים אטומים"²⁵⁹ בכל העולם כולו — לכן נברא זהב גם בעולם.

ומזה מובן חומר הענין ד"נזם זהב באף חזיר" כפי שהוא בגסות ביותר — שלוקחים את הדבר היותר נעלה שבעולם, ומשתמשים בו עבור הפסולת שבעולם, שזהו עלבון גדול ביותר, הדורש נזיפה, על כך שלא מעריכים את גודל מעלת הזהב.

ולהעיר גם ממ"ש במפרשים²⁶⁰ בביאור שייכות הפסוק "נזם זהב גוי" ל"נקרא נזוף", ש"נזוף" ר"ת "נזם זהב" — שזהו גם בהתאם לפנימיות הענין, שהנזיפה היא על גודל החוצפה ליקח זהב שאינו ראוי אלא לביהמ"ק, ולנצל אותו עבור ענין של פסולת שבעולם.

ועד"ז בדקות יותר — "אשה יפה וסרת טעם" — כאשר לוקחים רק את יופי התומ"צ, ללא הטעם והתענוג, היינו, שלוקחים רק את

(259) מלכים-א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב. וש"נ.
(260) ראה מדרש שמואל על המשנה בסופה (בשם ר' אפרים ז"ל).

(256) כא, ב.
(257) לשון חז"ל — נדרים לח, א.
(258) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפל"ה.

החיצוניות (פסולת), כיון שלא מעריכים את הפנימיות והעצם שבכל ענינים אלו.

מט. ולאחרי שריב"ל מבאר מעלת התורה, שבכחה לזכך את העולם (כפי שאכן הי' אצל ריב"ל, שלא זו בלבד שע"י התורה זיכך את גופו עד שנכנס חי לגן עדן, אלא הוא פעל גם שהעולם לא יצטרך לקשת) — מביא עוד פסוק, "ואומר", שבו נתבארה מעלה גדולה יותר בתורה (שמצד זה גדול יותר ה"אוי להם" והנזיפה).

מצד מעלת התורה שאודותה דיבר ריב"ל לפני"ז — הרי העוסק בתורה יש לו עדיין עסק עם העולם, לבררו ולזככו; אבל ישנה מעלה גדולה יותר, שבאים אלי' ע"י העסק בתורה — שע"י תורה נעשה "בן חורין": הוא משתחרר מלהתעסק בעצמו עם הגבלות העולם, אלא מלאכתו נעשית ע"י אחרים; ע"י לימודו לעצמו (אבל באופן ורצון לעשות לו יתברך דירה בתחתונים), מאיר במילא אור התורה את העולם²⁶¹.

נ. החילוק בין ב' המדריגות הוא — ע"ד מ"ש בגמרא²⁶² "בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר²⁶³ בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה":

כאשר אדם מתחיל, בתחילת לימודו — נקראת התורה על שמו של הקב"ה, "תורת הוי'", כיון שהאדם הלומד לא התאחד עדיין עם התורה, דהיינו, שיש לו עדיין רצונות שלו, אלא שמבטל אותם להקב"ה ועוסק בתורה;

אבל בסופו של דבר — נקראת התורה על שמו (של הלומד), "תורתו": הוא נעשה חד עם התורה, אין לו רצון משלו, הרצון שלו הוא רצון התורה, ואז נקראת "תורת הוי'" — "תורתו", כיון שנעשה חד עם חכמתו ורצונו של הקב"ה²⁶⁴.

כל זמן שלומד התורה הוא עדיין מציאות לעצמו, אזי עומדים בפניו ההעלמות והסתרים של העולם, והוא צריך לברר ולזכך אותם ע"י עבודה. התורה שלומד נותנת לו אמנם את הכח, כאמור, להיות בעה"ב על

בדרך ממילא, שלא בדרך התלבשות (ראה לקו"ת ר"פ שמיני ד"ה לויתן).

(262) ע"ז יט, א.

(263) תהלים א, ב.

(264) תניא פ"ה.

(261) וכמו הרשב"י — דס"ל (ברכות לה, ב) "מלאכתך נעשית ע"י אחרים" — שהי' במערה יג שנה (שבת לג, ב), והמשיך המשכות ופעל הבירור ע"י עבודה ברוחניות,

העולם, אבל לצורך זה נדרשת עבודה. משא"כ כאשר מתאחד עם התורה, אזי עומד למעלה מהעולם, ע"ד התורה ש"קדמה לעולם"²⁶⁵, שניתנה אמנם למטה דוקא, ומבררת את כל הביורורים שבעולם, אבל באופן שאפילו בשעת הביורור הנה "דברי תורה אינן מקבלים טומאה"⁴⁵.

ולכן הלימוד ש"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" הוא מהפסוק "חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות": ע"י לימוד התורה באופן של חרות — חקיקה (כמו אותיות החקוקים על אבן טוב, שהם מציאות אחת עם האבן טוב²⁶⁶), היינו, שהלומד עם התורה נעשים חד — מגיעים ל"חירות", שנעשים "בן חורין"²⁶⁷.

נא. ולאחרי כן מוסיף ריב"ל מעלה שלישית בתורה — "וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה":

ממש"נ "מתעלה" סתם, מבלי לפרש כמה מתבטא העילוי, מוכן, שזהו העילוי היותר גדול, בלי גבול, שאין למעלה הימנו (כי, כל זמן שישנו עילוי גדול יותר, אין זה עדיין "מתעלה" לאמיתתו, כיון שהוא בכחינת מטה בערך העילוי היותר גדול).

כל המדריגות, אפילו המדריגה ד"בן חורין", שנעשה מציאות אחת עם בחינת התורה שקדמה לעולם — הרי זה עליות שבהגבלה, ואין זה עדיין תכלית העילוי. אמיתית הענין ד"מתעלה" הוא — כאשר מתאחדים עם העצמות, שע"ז נעשה יהודי בעל-הבית אפילו על הענינים שלמעלה, וכמאמר רז"ל: "נצחוני בני נצחוני"²⁶⁸; "צדיק²⁶⁹ גוזר והקב"ה מקיים"²⁷⁰.

נב. כיצד יכול האדם להתעלות גבוה כל כך? — על זה מובא הפסוק "וממתנה נחליאל ומנחליאל כמות", שבג' ענינים אלו, "מתנה", "נחליאל" ו"כמות", מרומזים ג' מדריגות הנ"ל — "עוסק בתורה", "בן חורין" ו"מתעלה":

(270) ולא רק בנוגע לענינים פרטיים שבעולם, אלא גם בנוגע לכללות בריאת העולם, כמארו"ל (ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג) עה"פ (דה"א ד, כג) "עם המלך במלאכתו ישבו שם", "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים", היינו, שאצל הקב"ה הי' בשוה אם לברוא את העולם אם לאו, ומי הכריע בדבר — "נשמותיהם של צדיקים" (מהנחה בלתי מוגה).

(265) ב"ר פ"א, ד.
 (266) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 1013, ח"ד 1056 ובהנסמן שם.
 (267) כולל גם שמשחרר מדרגת "עבד" ונעשה בדרגת "בן" — בן שהוא ג"כ עבד (ראה תניא פמ"א) — שלמעלה גם מעבדו של מלך מלכי המלכים הקב"ה (מהנחה בלתי מוגה).
 (268) ב"מ נט, ב.
 (269) ראה שבת סג, א. זח"ב טו, א.

"מתנה": הקב"ה נתן התורה לבנ"י בתור מתנה, וכיון ש"כל הנותן בעין יפה נותן"²⁷¹, הנה בעת מ"ת נתן הקב"ה לבנ"י כל מה שהי' ליתן בהמתנה דתורה, ועד — "אנא נפשי כתיבת יהבית"²⁷² — שכתב ומסר את עצמו כביכול בתורה. וכל יהודי, אפילו מי שעדיין לא התאחד עם התורה, יש לו כח מהקב"ה להיות מושל ושולט על העולם, כנ"ל. אלא להיותו עדיין מציאות לעצמו, והעלם העולם מסתיר לו על עניני אלקות — אפילו על כח הא"ס שנקבע בתורה — לכן מוכרח הוא להתלבש בעולם, ולהסיר את ההעלם דוקא ע"י עבודה.

"ממתנה נחליאל" — מבחינת מתנה שבתורה באים לבחינת ירושה²⁷³ ("נחליאל"²⁷⁴ — מלשון נחלה וירושה) דתורה²⁷⁵:

החילוק בין ירושה למתנה הוא: כאשר נותנים דבר במתנה — אף שנותנים את הדבר בשלימות ובעין יפה, יוצא הדבר מרשות הנותן ועובר לרשות המקבל; אבל בירושה, היורש הוא ממש המוריש²⁷⁶.

וזוהו גם החילוק בין מתנה שבתורה וירושה שבתורה: מתנה שבתורה היינו כפי שהתורה עוברת להאדם (המוגבל) הלומדה, כפי שהוא מוגבל בעולם (שלכן אינה יכולה להתאחד עמו — "תורתו"); וירושה שבתורה היינו כפי שהאדם הלומד משתחרר מהגבלות העולם ("בן חורין"), כיון שעומד במקום המוריש.

"ומנחליאל במות" — התעלות²⁷⁷, וכמדובר בפירוש "מתעלה"

(271) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(272) שבת קה, א.

(273) והר"ע הנתינת כח שמצד האבות, ד"מעשה אבות סימן לבנים" (ראה תנחומא לך לך ט. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד). וע"ד המבואר (תניא פט"ז ואילך) בענין האהבה מסותרת שנכלל בה גם דחילו שהיא "ירושה לנו מאבותינו" (מהנחה בלתי מוגה).

(274) "נחליאל" — נחלה (בתוספת) א"ל (ע"ד "הר האלקים"), שזה מורה על גודל מעלת הנחלה שניתנה למעלה, ובוהו גופא — שם א"ל דוקא, שהוא בחסד (זח"ג ל, ב. סה, א. ובכ"מ), ומורה על ענין הכח (שו"ע אור"ח ס"ה), והוא גם ההתחלה ד"ג תיקוני דיקנא, י"ג מדות הרחמים, וכמ"ש המגיד (אור"ח ס"פ בהעלותך) שכנגדם הם י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם (מהנחה בלתי מוגה).

(275) שנאמר בה "מורשה" (ברכה לג, ד), והרי בענין של נחלה וירושה אין נפק"מ אם היורש הוא בר"דעת אם לאו, שלכן, אפילו תינוק בן יומו יורש הכל (נדה מג, סע"ב ואילך). — מהנחה בלתי מוגה.

(276) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1045, לעיל ע' 78, ובהנסמן שם.

(277) והיינו, שע"ז שיורשים את הנחלה ומתעסקים בה, אזי מתעלים לדרגא נעלית יותר מהמקום שבו נמצאת המתנה, שכן, ע"י העסק בתורה מתעלה האדם למעלה מהתורה כמו שהיא למעלה, שלכן פס"ד התורה נקבע ע"י האדם העוסק בתורה למטה דוקא, דהתורה "לא בשמים היא" (ב"מ נט, ב), וכאשר "קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא . . אמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני" (שם פו, א), נשמה בגוף דוקא (מהנחה בלתי מוגה).

שזוהי עלי' שאי אפשר להיות למעלה הימנה, כיון שנעשה חד עם העצמות.

הנתינת כח והאפשרות על כל הנ"ל — היא מההתחלה — "ממתנה"²⁷⁸: כיון ש"בעין יפה נותן", נתן ה"כל יכול" את הכל, אלא שמצד המקבל — לא נמצא הכל אצל המקבל בפועל ובגילוי, וצריך להתייגע ולילך מ"חיל אל חיל"²⁷⁹, עד — "הרי זה מתעלה"²⁸⁰.

* * *

נג. לאחר אריכות הדיבור, ברצוני רק להזכיר בקיצור אודות השלוחים — כפי שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁸¹, בעל השמחה והגאולה, שבכל שנה ושנה, מנדבים מהזמן העומד לרשותם, ונוסעים למשך כמה שבועות בתפוצות ישראל, לספר ליהודים אודות יהדות בכלל, אודות תורה בפרט, ואודות מצוות בפרטי פרטיות, ועושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב, שאז מתקבל הדבר בנעימות יותר ובקלות יותר ובפנימיות יותר.

וכאשר יעשו כן — הרי זה ממשיך ברכה והצלחה בענינים הפרטיים, שלאח"ז יתוסף בלימוד התורה ובקיום המצוות, ובכלל זה — בעבודת התפלה, ויהי' קיץ בריא, הן ברוחניות והן בגשמיות, וימשיכו זאת בטוב תמידי ("א' גוטן תמיד") על כל השנה כולה.

כל זה הוא בפרט בנוגע לבחורים והאברכים שמכינים את עצמם לנסיעות;

ועד"ז גם בנוגע לרבנים, ראשי-שיבות ויושבי-אוהל ו"כל .. אשר נדבה רוחו אותו" (כלשון הרמב"ם²⁸²) לעסוק בענינים אלו, אם במקום קרוב או במקום רחוק — "יהי' ה' חלקו ונחלתו" (כסיום דברי הרמב"ם, וכפי שמסביר שם, שיהי' זה) גם בענינים גשמיים כפשוטם, הן בנוגע לבריאות הגוף, והן בנוגע לשאר צרכיו וצרכי כל אחד ואחד מבני ביתו.

אצל ריב"ל שעבודתו היתה באופן שפעל על הגוף והעולם — שנמשכת ברכה בנוגע להגוף, שיהי' בריא ושלם (וכמ"ש הרמב"ם (הל' דעות רפ"ד) ש"מדרכי השם הוא"), ובנוגע לחלקו בעולם, שיהי' מבורך בכל המצטרך לו, בבני חיי ומזוני רויחי (מהנחה בלתי מוגה).

281 ראה סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה 61 שם. וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"ב (תו"מ חל"א ע' 131). וש"נ. 282 בסוף הלי' שמיטה ויובל.

278 כלומר: ענין זה (שהאדם יכול להתעלות למעלה כ"כ) אינו מצד עבודת התחנות, אלא ניתן במתנה מלמעלה, לפי שכך עלה ברצונו ית', שלא זו בלבד שע"י אתערותא דלתתא תהי' אתערותא דלעילא, אלא שהאתעדל"ת תהי' מגעת למעלה מהקב"ה כביכול — "נצחוני בני", ועד ש"קב"ה קא חי"ך, היינו, שהענין ד"נצחוני בני" הוא פנימיות התענוג דלמעלה (מהנחה בלתי מוגה). 279 תהלים פד, ח. 280 ועילוי זה נמשך למטה — כמורגש

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: א:) כל השלוחים שנוסעים בשעה טובה ומוצלחת — יאמרו לחיים, בשמחה ובטוב לבב, ומתוך ניגון שמחה תתחיל הנסיעה מהתוועדות זו, על מנת להביא את השמחה וה"טעם" לכל מקום ומקום שיבקרו בו, ויביאו משם פרישת שלום טוב ("גוטע גריסין") — "אין טוב אלא תורה"²⁸³, בנוגע להוספה בלימוד התורה והוספה בקיום המצוות ובמעשים טובים.

ועי"ז יתוסף גם בטוב הנראה והנגלה עד למטה מעשרה טפחים, כאמור, בבני חיי ומזוני רויחי, בכל מקום ובכל בית ובכל איש ואשה שיבקרו אותם.

[התחילו לנגן "מאַרש נאַפּאַליאַן" בשקט, ואמר: נו, עם שמחה כזו ייסעו? ("מיט דער שמחה וועט מען פאַרן"?), וניגנו בקול כשכ"ק אדמו"ר שליט"א מצטרף לשירה.

אח"כ צוה לנגן ניגון ה"בינוני", ניגון אדמו"ר מהר"ש, ניגון, וניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — ג"פ). "ניע זשוריצי כלאַפּצי".]

* * *

נד. מתחילים עתה ימי הקיץ, אשר, ע"פ מנהג המדינה, הרי המדינה עצמה משחררת ואומרת שצריכים להפסיק ללמוד לימודי חול,

— בנוגע ללימודי חול הרי יש להם בעלות, מצד "דינא דמלכותא"¹²⁶, וע"פ הציווי שלהם הנה מהרביעי ביולי, לפני כשבועיים לערך, שיחררו כבר את ילדי ישראל (ובזכותם — גם ילדים אחרים) שהם פטורים מללמוד לימודי חול —

ובדרך ממילא מובן, שהזמן שעד עתה למדו בו לימודי חול, צריכים להוסיפו על הזמן שבו לומדים לימודי קודש, שכן, בנוגע ללימודי קודש, הרי הציווי "ושננתם לבניך"²⁸⁴ לא נכתב ברביעי ליולי... ביחד עם "חוקת-המדינה", להבדיל, אלא זמן רב לפני כן, וא"כ, מעצמו מובן שבנוגע ל"ושננתם לבניך" לא שייכים כל החוקים ("אַמענדמענטס") וכל הענינים שבאים בקשר ובהמשך לזה וכתוצאה מזה.

ולכן, יעזור השי"ת, אשר, מבלי הבט על מנהגי המדינה, ומבלי הבט על כך ש"ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן"²⁸⁵, שמצד ה"רחמנות" על הילדים שהתעייפו כל כך מהלימודים במשך שמונה חדשים, רוצים

(285) איכה ד, יו"ד.

(283) אבות פ"ו מ"ג.

(284) ואתחנן ו, ז.

לשחרר אותם, רח"ל, מלימודי קודש, באותם זמנים שבהם אין להם בלבולים מלימודי חול — הרי אדרבה: ינצלו את העובדה שאפילו אינם־יהודים אומרים, שעכשיו, לימודי החול אינם מבלבלים אתכם, ויכולים אתם להקדיש את כל הזמן ללימוד תורת ה', ובאופן שהלימוד יביא לידי מעשה — הנהגה ע"פ הוראת התורה, וימשיכו זאת למטה מעשרה טפחים — להוסיף אצל הילדים בלימוד תורת אלקים חיים, תורת אמת, שהיא ממשיכה "אמת הוי' לעולם"¹³²,

ועי"ז יומשך קיץ בריא לילדים, להורים ולמתחנכים,

וזה יהי' גם הכנה טובה לחודש אלול והחודש שלאחריו, שבו יתברכו בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, עלינו ועל כל ישראל, למטה מעשרה טפחים, ועד — בבני חיי ומזוני רויחי.

והכוונה היא בפשטות:

תמורת זה שעד עתה היו לומדים מספר שעות לימודי קודש, ומספר שעות, להבדיל, לימודי חול — הנה לא זו בלבד שלא יחסר ח"ו במספר השעות של לימודי קודש, אלא שמהשעות שבהם למדו לימודי חול יוסיפו על השעות שבהם לומדים לימודי קודש, לפנייהם או לאחריהם, באמצע היום, בתחלתו או בסופו, באופן ש"אל יחסר המזג"²⁸⁶.

וכיון ש"תורה מביאה רפואה לעולם", וכדברי הגמרא במסכת עירובין²⁸⁷ "חש בראשו", וכל שאר מיחוש, הנה הרפואה לזה היא התורה — הרי, כאמור לעיל, ימשיך זה קיץ בריא וקיץ שמח, עלינו ועל כל בני, בגשמיות וברוחניות גם יחד²⁸⁸.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין". ואח"כ ניגן בעצמו הניגון "כי בשמחה תצאו" ג"פ].

שליט"א: אם עדיין נשאר משקה באיזה בקבוק

(286) שה"ש ז, ג.

— חרץ מאלו שישארו למחר ומחרתיים —

(287) נד, א.

(288) בסיום ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר יסיימו זאת!